

RAPORT PISM

KORPUS AFRYKAŃSKI – NOWA ODSŁONA STAREJ WOJSKOWEJ OBECNOŚCI ROSJI W AFRYCE

MAJ 2024

FILIP BRYJKA | JĘDRZEJ CZEREP

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

KORPUS AFRYKAŃSKI
– NOWA ODSŁONA STAREJ WOJSKOWEJ OBECNOŚCI
ROSI W AFRYCE

FILIP BRYJKA, JĘDRZEJ CZEREP

WARSZAWA, MAJ 2024

© Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2024

Redakcja tekstu: Marta Przyłuska-Brzostek

Redakcja techniczna, projekt okładki: Dorota Dołęgowska

Zdjęcie na okładce: HAMIDOU MOUSSA / Reuters / Forum

E-ISBN 978-83-67487-71-9

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
ul. Warecka 1a, 00-950 Warszawa
tel. (+48) 22 556 80 00, faks (+48) 22 556 80 99
pism@pism.pl, www.pism.pl

SPIS TREŚCI

Główne wnioski.	5
Wstęp	7
Utworzenie Korpusu Afrykańskiego	10
Obszary działań Korpusu Afrykańskiego	13
Sojusz Państw Sahelu (Mali, Burkina Faso, Niger) – najbardziej perspektywiczny partner KA	14
Mali - łatwa adaptacja	15
Burkina Faso – pierwsza samodzielna misja KA.	17
RŚA – kontynuacja i zabieganie o uwagę.	18
Libia – tworzące się centrum.	20
Niger – KA utrwala antyzachodni zwrot junty	22
Strefa informacyjna. African Initiative jako tuba propagandowa KA.	24
Sfera ekonomiczna działalności KA	27
Przyszłość Korpusu Afrykańskiego	31
Perspektywy rozwoju i dalszych działań KA	31
Zagrożenia dla KA	36
Rekomendacje	40
O Autorach.	41

GŁÓWNE WNIOSKI

- Po buncie Prigożyna rosyjskie władze podzieliły jego militarne, biznesowe i informacyjne imperium. Poszczególne elementy zostały objęte nadzorem formalnych struktur wojskowych i wywiadowczych (GRU, FSB, SWR). Część dawnej Grupy Wagnera (GW), która działała w państwach afrykańskich, została pod koniec 2023 r. zastąpiona Korpusem Afrykańskim (KA), który jest podporządkowany Ministerstwu Obrony.
- Po śmierci Prigożyna, którego osobiste zaangażowanie stymulowało rosyjską aktywność w Afryce, zainteresowanie Rosji tym kontynentem nie tylko nie osłabło, lecz się wzmocniło. Tworząc KA, Rosja przyjęła asertywne podejście – chce poszerzyć wojskową obecność w Afryce o Burkina Faso i Niger, a w przyszłości ewentualnie także o Czad i inne państwa regionu.
- Decyzja o wydzieleniu znaczących rezerw ludzkich i sprzętowych, aby nie tylko utrzymać, ale i rozwinąć aktywność wojskową w Afryce, nie zapadłaby, gdyby rosyjskie przywództwo czuło się niepewnie na froncie na Ukrainie.
- Choć scentralizowanie struktury i obsadzenie nowym dowództwem niosły ryzyko obniżenia skuteczności, pierwsze działania KA dowodzą, że zachował on zdolność elastycznego wykorzystywania pojawiających się możliwości.
- Dotychczasowy trzon osobowy GW w Afryce jest niezbędny do zachowania ciągłości organizacyjnej i roboczych relacji na tym kontynencie. Dotyczy to zwłaszcza Republiki Środkowoafrykańskiej (RŚA).
- Nowa formacja jest wykorzystywana do realizacji rosyjskich celów strategicznych w sposób bardziej spójny, niż miało to miejsce w czasach kierowanej przez Prigożyna GW. KA ma też w większym stopniu i bardziej otwarcie niż GW służyć wypieraniu wpływów politycznych Zachodu (zwłaszcza Francji i USA) z Afryki.
- Najważniejszym kierunkiem staje się obszar Sahelu, gdzie KA ma pomóc wzmocnić potencjał nowego, zainicjowanego przez Mali, Burkina Faso i Niger, antyzachodniego bloku politycznego – Sojuszu Państw Sahelu (AES). Traci na znaczeniu RŚA. Zmienia się podejście Rosji do utrzymywania relacji z walczącymi siłami w Sudanie. Libia jak dotąd nie przejęła zapowiadanej roli centrum działań KA, jednak możliwe, że wkrótce zdobędzie ten status.
- Sukces, jakim było wsparcie udzielone siłom malijskim w odbiciu Kidalu z rąk separatystów, potwierdził gotowość KA do prowadzenia w Afryce operacji wojskowych na dużą skalę.
- Sukces w Mali zantagonizował dwa sąsiednie państwa – Algierię i Mauretanię, co utrudni, jeśli nie uniemożliwi, realizację części założeń KA.
- Wątpliwa jest szansa na uzyskanie przez Rosję kontroli nad szlakami migracyjnymi i instrumentalizowanie ruchów migracyjnych.
- Za pośrednictwem KA Rosja chce zwiększyć eksploatację surowców naturalnych, co pozwoli jej generować zyski i finansować kolejne projekty w regionie. Zmienia się jednak model relacji KA z państwami goszczącymi – mniej będzie prób zakładania własnych firm, np. wydobywczych, i podejmowania przedsięwzięć ryzykownych i o niepewnej rentowności,

służących samofinansowaniu struktur w terenie, a więcej intensyfikacji formalnych relacji gospodarczych.

- W sferze informacyjnej centralne miejsce zajmuje nowo powołana w Rosji African Initiative, która będzie odpowiadać za włączanie lokalnych dziennikarzy i aktywistów do działań prorosyjskich.
- Pomimo większej jawności nowej polityki struktura KA i logika jego działania nadal opiera się na tajności. Chronione przed ujawnieniem jest np. jej lokalne dowództwo.
- Państwa Zachodu powinny aktywnie przeciwdziałać aktywności KA, m.in. rozszerzając i koordynując nakładanie sankcji na osoby i podmioty powiązane z tą strukturą.

GRUPA WAGNERA W AFRYCE	KORPUS AFRYKAŃSKI
W Afryce od 2017 r.	W Afryce od przełomu 2023 i 2024 r.
Aktywna wojskowo w Sudanie, Libii, RŚA, Mali, Mozambiku	Aktywna wojskowo w Mali, Libii, Burkina Faso, Nigrze, RŚA
Wojskowy komponent „imperium Prigożyna” obejmującego też biznes i infosferę	Formacja nadzorowana przez Ministerstwo Obrony i wywiad wojskowy (GRU); działania informacyjne na rzecz KA (zwł. serwis African Initiative) oddzielone
Oprócz wspierania wpływów Rosji realizowała własne cele	Pełna spójność z priorytetami państwa
Autonomia w planowaniu	Kierunki strategiczne są wyznaczone przez państwo i jego geopolityczne interesy
Centrum aktywności w RŚA	Wysiłek polityczny nakierowany na Sojusz Państw Sahelu (Mali, Burkina Faso, Niger); docelowo Libia jako hub operacyjny
Reaguje szybko i sytuacyjnie	Początkowe obawy o brak elastyczności, później reaguje szybko i sytuacyjnie
Ryzykowne przedsięwzięcia biznesowe dla samofinansowania w państwach goszczących	Preferuje wzmocnienie formalnych więzów gospodarczych
Struktura dowództwa w państwach działania w większości znana	Głęboko utajona struktura dowódcza w państwach goszczących
Utworzyła szeroką sieć powiązań z lokalnymi politykami i przedsiębiorcami	Stopniowo przejmuje kontrolę nad zasobami GW, najwolniej w RŚA
Po śmierci Prigożyna marka i symbolika GW początkowo usuwane, później przywrócone zarówno w ramach KA, jak i równolegle	Marka KA nie tak rozpoznawalna, najwyraźniej akcentowana w Burkina Faso i Nigrze

WSTĘP

Choć w czerwcu 2023 r. doszło do buntu Jewgienija Prigożyna, kierującego Grupą Wagnera (GW), rosyjskie władze nie zamierzają zrezygnować z korzystania z wypracowanego przez niego modelu militarno-biznesowej obecności w Afryce, ponieważ przekłada się on na zyski finansowe, a także na wpływy polityczne. Model ten jest obecnie rozwijany przez Korpus Afrykański (KA). Formacja stopniowo zwiększa kontrolę nad siłami funkcjonującymi wcześniej w ramach GW, zwłaszcza w Mali, Libii oraz Republice Środkowoafrykańskiej (RŚA)¹. Inicjuje też zupełnie nowe operacje – w Burkina Faso i Nigrze.

Za pośrednictwem KA, oficjalnie niebędącego częścią sił zbrojnych, ale kontrolowanego bezpośrednio przez Ministerstwo Obrony i wywiad wojskowy (GRU), Rosja dąży do osłabienia zachodnich (głównie francuskich i amerykańskich) wpływów w Afryce. W zamian za świadczenie usług militarnych lokalnym reżimom rosyjskie firmy zyskują możliwość eksploatacji zlokalizowanych tam surowców naturalnych (m.in. złota, diamentów, ropy naftowej, drewna, uranu oraz metali ziem rzadkich). Pozyskane w ten sposób środki, których wartości nie można dokładnie oszacować², służą przede wszystkim samofinansowaniu grupy. W pewnym zakresie mogą jednak być wykorzystywane także do finansowania działań wojennych na Ukrainie. Rosja rozliczyła w złocie np. kontrakt z 2022 r. o wartości 1,75 mld dol. na zakup 6 tys. irańskich dronów Shahed-136³, choć nie ma pewności, czy złoto pochodziło z Afryki.

Aby nie utracić ponownie kontroli operacyjnej nad taką formacją zbrojną jak KA, rosyjskie władze zdecydowały się wyraźnie rozdzielić strukturalnie biznesowe, propagandowe i wojskowe człony dawnego „imperium Prigożyna”. Nadzór nad różnymi sektorami aktywności dawnej GW został podzielony między Ministerstwo Obrony i GRU, Służbę Wywiadu Zagranicznego (SWR) oraz Federalną Służbę Bezpieczeństwa (FSB).

Militarne zasoby dawnej Grupy Wagnera zostały rozbite i oficjalnie podporządkowane Ministerstwu Obrony oraz (częściowo) Rosgwardii (Federalna Służba Wojsk Gwardii Narodowej Rosji). Choć zwiększy to kontrolę nad nimi, osłabi możliwość tzw. wiarygodnego zaprzeczania (*plausible deniability*), czyli wypierania się istnienia powiązań między tymi formacjami a rosyjskimi strukturami państwowymi, którą stosowały zarówno władze rosyjskie, jak i ich afrykańscy partnerzy. Struktury, które zaabsorbowały byłych wagnerowców, stają się partnerami lub współuczestnikami procesów rekrutacji do KA.

Część zlokalizowanych w Rosji zasobów gospodarczych, w tym spółki wchodzące w skład Concord Group, powierzono synowi Jewgienija, Pawłowi. Jego obecność w nowej strukturze miała zapewne stanowić przykład dla tych byłych bojowników GW, którzy byli lojalni wobec Prigożyna, by zawierali kontrakty ze strukturami nadzorowanymi przez Ministerstwo Obrony. Rosyjscy oligarchowie i SWR przejęli z kolei medialne aktywa Prigożyna w Rosji⁴.

¹ Советник президента ЦАР: страна готова принять российскую военную базу, „African Initiative”, 16 stycznia 2024 r., <https://afrinz.ru/2024/01/sovetsnik-prezidenta-czar-strana-gotova-prinyat-rossijskuyu-voennuyu-bazu/>.

² Liczby rzędu 2,5 mld dol., podawane np. w „Black Gold Report” wydają się przeszacowane, zob. J. Berlin, D. Clement, L.P. Elufisan, E. Hicks, Z. Kész, *How the Kremlin is using Wagner to launder billions in African gold*, The Blood Gold Report, grudzień 2023, s. 3.

³ A. Buncombe, *Russia paid Iran ‘in gold bullion’ for drones used in attacks on Ukraine*, „The Telegraph”, 7 lutego 2024 r., www.telegraph.co.uk/world-news/2024/02/07/russia-paid-billions-gold-bullion-shahed-drones-ukraine-war/.

⁴ A. Troianovski, D. Walsh, E. Schmitt, V. Yee, J.E. Barnes, *After Prigozhin’s Death, a High-Stakes Scramble for His Empire*, „New York Times”, 8 sierpnia 2023 r., www.nytimes.com/2023/09/08/world/europe/prigozhin-wagner-russia-africa.html.

Zaplecze propagandowe Korpusu Afrykańskiego powierzono oficerowi V Służby Informacji Operacyjnej i Stosunków Międzynarodowych FSB Artiomowi Kuriejewowi. Ten współpracownik Klubu Wałdajskiego, instytucji bliskiej prezydentowi Rosji Władimirowi Putinowi, jest redaktorem naczelnym portalu African Initiative – kanału promocji KA i rosyjskich polityk w Afryce. SWR z kolei nadzoruje podlegające MSZ FR rosyjskie instytucje kulturalne wchodzące w skład Rossotrudniczestwa (Federalna Agencja ds. Wspólnoty Niepodległych Państw, Rodaków Mieszkających za Granicą i Międzynarodowej Współpracy Humanitarnej), którym kieruje Jewgienij Primakow (wnuk byłego premiera i szefa SWR). W Afryce po śmierci Prigożyna przyspieszył proces rozbudowy pod tym szyldem sieci tzw. Domów Rosyjskich, inspirowanych Alliances Françaises⁵.

Zmiana z GW na KA dała okazję do przeglądu dotychczasowego zakresu działań realizowanych przez podmioty powiązane z Prigożynem pod względem ich spójności z celami państwa, użyteczności, zasadności ich kontynuacji lub wygaszenia.

Pod kierownictwem Prigożyna proces określania obszarów działania GW – tak geograficznych, jak i tematycznych – cechowała autonomia wykraczająca poza rosyjskie standardy. Zależał on w dużym stopniu od asertywnego wykorzystywania pojawiających się szans (np. zmian politycznych). Powodzenie niektórych przedsięwzięć, np. biznesowych, ułatwiało inicjowanie kolejnych. Siłą napędową działań były też osobiste relacje współpracowników Prigożyna z lokalnymi urzędnikami. W efekcie to nie priorytety państwa stanowiły czynnik w pełni determinujący mapę aktywności GW. Nierzadko mechanizm był odwrotny – to państwo podążało za aktywnościami struktury Prigożyna. Przykładem tego była RŚA, która w latach 2018–2021 stała się obszarem najbardziej spektakularnych rosyjskich działań mimo niewielkiego znaczenia regionalnego. Innym przykładem było nadmierne powiązanie GW z sudańskimi Siłami Szybkiego Wsparcia (RSF), ograniczające pole manewru Rosji w tym państwie. Maksim Szugalej, bliski Prigożynowi uczestnik licznych operacji wpływu w Afryce, oceniał to zjawisko generalnie pozytywnie. Według niego atutem GW była zdolność podejmowania decyzji „szybko i sytuacyjnie”⁶. Krótco po śmierci Prigożyna ostrzegał, że zastępujące Grupę nowe, bardziej scentralizowane struktury nie będą w stanie szybko osiągnąć podobnych zdolności. Oznacza to, że w perspektywie średnioterminowej dotychczasowy osobowo-organizacyjny trzon operacji w Afryce – oparty na byłych wagnerowcach – nie zostanie w pełni wymieniony.

⁵ J. Gadon, *From Luanda to Dakar, Moscow rolls out its cultural diplomacy*, „Africa Intelligence”, 8. września 2023 r., www.africaintelligence.com/southern-africa-and-islands/2023/09/08/from-luanda-to-dakar-moscow-rolls-out-its-cultural-diplomacy,110040902-evg.

⁶ Максим Шугалей: «Африка это будущее планеты, свои позиции там Россия сдавать не собирается», „СОБКОР | Собственный Корреспондент”, 29 września 2023 r., <https://sobcor.news/29092023/4320/>.

PODZIAŁ GRUPY WAGNERA W ROSJI, UKRAINIE I BIAŁORUSI – DALEKIE ZAPLECZE KA

Paramilitarny trzon dawnej GW został rozbity i podzielony między wojsko i Gwardię Narodową (Rosgwardia). Ministerstwo Obrony i GRU nadzorują (oprócz KA) także **1. Ochotniczy Korpus Szturmowy (OKS)** – formację utworzoną z licznych firm wojskowych podporządkowanych firmie wojskowej Redut (liczącej blisko 30 różnych jednostek), a także z innych nieregularnych formacji walczących na Ukrainie⁷. Na czele OKS stoi gen. Władimir Aleksiejew, pełniący obowiązki szefa Grupy Operacyjnej GRU w ramach tzw. specjalnej operacji wojskowej. Formacja najprawdopodobniej została włączona do struktury organizacyjno-etatowej GRU i funkcjonuje przy 462. Centrum Szkoleniowym Specnazu⁸. Za rekrutację do OKS odpowiada Andriej „Siedoj” Troszew, w przeszłości bliski współpracownik Prigożyna, który nie poparł jego buntu, lecz wraz z 10 innymi dowódcami GW podpisał kontrakt z Ministerstwem Obrony.

Część byłych wagnerowców trafiła do jednostek **Rosgwardii**, gdzie pełnią rolę instruktorów i walczą w oddziałach bojowych. Na mocy ustaw z 12 grudnia 2023 r. w strukturach Gwardii Narodowej mogą powstawać tzw. formacje ochotnicze na wzór tych, które zostały podporządkowane Ministerstwu Obrony. Mają być wykorzystywane do „określonych zadań obronnych w czasie mobilizacji, stanu wojennego, konfliktu zbrojnego, operacji antyterrorystycznych, a także użycia sił zbrojnych poza granicami Rosji”⁹. Jednostki te są tworzone na podstawie decyzji prezydenta Federacji Rosyjskiej, co pozwoli Władimirowi Putinowi utrzymać bezpośrednią kontrolę nad ich wykorzystaniem w operacjach zagranicznych. Oficjalnie formowanie 1. Korpusu Ochotniczego Rosgwardii rozpoczęto w styczniu 2024 r. Docelowo ma się składać z trzech brygad (po 2,2 tys. żołnierzy każda), przy czym 17. ma mieć charakter szturmowy i działać poza granicami Rosji, 16. ma brać udział w działaniach bojowych wraz z innymi ochotniczymi oddziałami Gwardii Narodowej, natomiast 15. będzie brygadą rezerwową, przeznaczoną do szkolenia ochotników¹⁰. Dowódcą Korpusu najprawdopodobniej jest Anton „Lotos” Jelizarow. Nie podlega mu jednak ok. 3 tys. wagnerowców związanych z bliskim współpracownikiem Prigożyna, Aleksandrem „Ratiborem” Kuzniecowa, którzy trafili do czeczeńskiej jednostki specjalnej Achmat¹¹. Chociaż formalnie jednostka ta podlega Rosgwardii, w połowie kwietnia br. najprawdopodobniej przeszła pod nadzór struktur wojskowych, na co wskazuje objęcie przez jej dowódcę, gen. Aptę Alaudinowa, funkcji zastępcy szefa Głównego Zarządu Pracy Wojskowo-Politycznej w Ministerstwie Obrony.

Ostatnia część wojskowego członu dawnej Grupy Wagnera to tzw. **kontyngent białoruski**, liczący ok. 400 byłych wagnerowców, którzy pełnią rolę instruktorów szkolących białoruskie wojska lądowe, Specnaz, siły powietrzne, wojska obrony terytorialnej, a także jednostki podporządkowane Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (w tym jednostkę specjalną Tajfun, utworzoną w maju 2023 r. do działań przeciwdywersyjnych). Najprawdopodobniej znajduje się on pod dowództwem Alaksieja „Brześcia” Biarhowina – byłego żołnierza 3. Samodzielnej Brygady Specnazu Wojsk Wewnętrznych Białorusi, który od 2015 r. walczył jako najemnik na Ukrainie, od 2018 r. w Afryce.

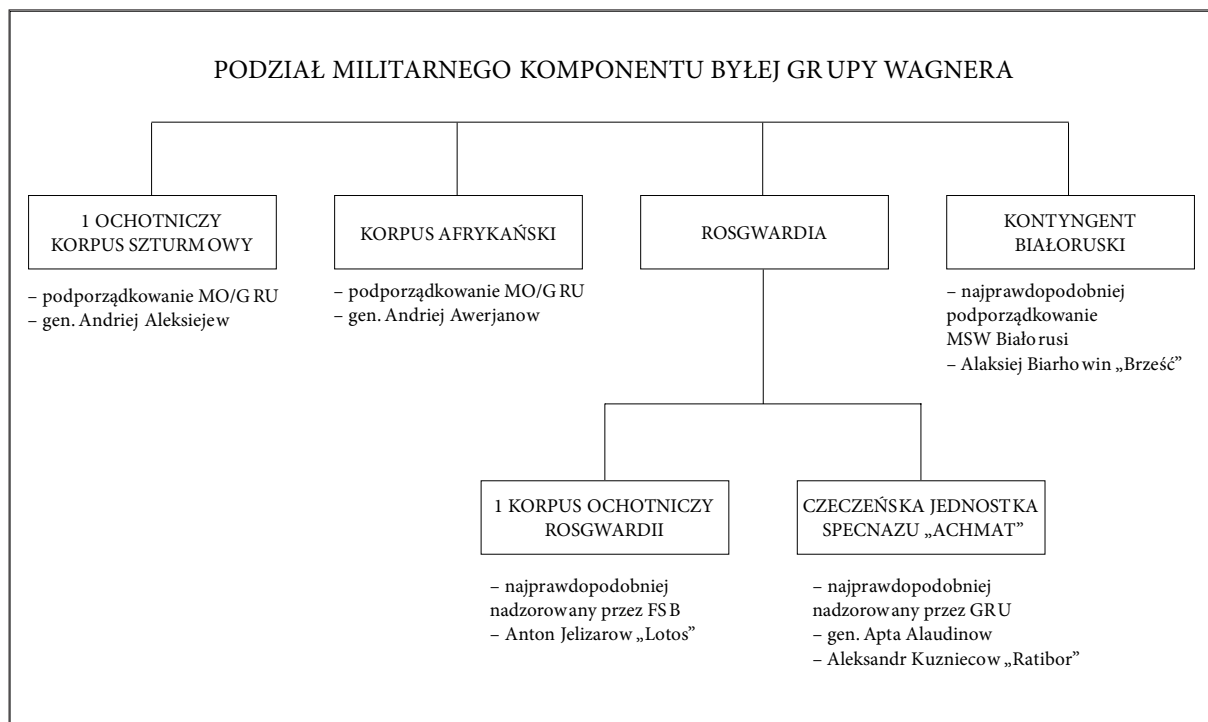
⁷ Уловка «Редут» Как ГРУ создало фантомную ЧВК для вербовки тысяч россиян на войну в Украине, „Радио Свобода”, www.currenttime.tv/a/chvk-redut-skhemya-systema/32708135.html.

⁸ „ВЧК-ОГПУ”, Telegram, 8 stycznia 2024 r., <https://t.me/vchkogpu/44974>.

⁹ Госдума приняла законы, позволяющие Росгвардии иметь свои добровольческие формирования и наказывать за критику в их адрес, „Настоящее Время”, 12 grudnia 2023 r., www.currenttime.tv/a/rosgvardiya/32727295.html.

¹⁰ Возвращение ЧВК Вагнер: Грозный вихрь снова над зоной СВО, „БОЕВОЙ КОНТЕКСТ”, 18 stycznia 2024 r., <https://dzen.ru/a/ZajuKTEXMncqOYez>.

¹¹ Кадыров объявил о переходе трех тысяч экс-бойцов группы «Вагнер» в «Ахмат», „RIA Novosti”, 5 kwietnia 2024 r., <https://ria.ru/20240406/kadyrov-1938159002.html>.

UTWORZENIE KORPUSU AFRYKAŃSKIEGO

Sygnaly świadczące o planach utworzenia nowej struktury zbrojnej, która zastąpi GW, pojawiły się już w lipcu 2023 r., w trakcie szczytu Rosja–Afryka w Petersburgu. Minister obrony gen. Siergiej Sojgu zachęcał wówczas przedstawicieli państw afrykańskich, by rozwiązali kontrakty z GW i podpisali nowe – z firmami wojskowymi kontrolowanymi przez rosyjski resort obrony. Według informacji opublikowanych na oficjalnym kanale KA w serwisie Telegram decyzja zapadła bezpośrednio po szczycie¹².

W okresie od sierpnia do września 2023 r. wiceminister obrony gen. Junus-biek Jewkurow odwiedził szereg państw afrykańskich (m.in. Mali, Libię, Algierię, RŚA, Niger czy Burkina Faso), gdzie omawiał nowe warunki współpracy wojskowej z Rosją (w tym w zakresie zwalczania terroryzmu i walki z grupami paramilitarnymi). W rozmowach tych towarzyszył mu m.in. gen. Andriej Awerjanow – dowódca Służby Działań Specjalnych GRU (Centrum 161), która jest odpowiedzialna m.in. za działania dywersyjno-sabotażowe (jednostka 29155), werbowanie nielegalnych agentów (tzw. nielegalów) i personelu firm wojskowych (jednostka 54654). Jest on uznawany za pomysłodawcę utworzenia KA i najprawdopodobniej – obok nominalnie kierującego nią ministra Jewkurowa – sprawuje nad tą formacją nadzór i kontrolę¹³.

Nowa nazwa – Korpus Afrykański – nawiązująca do Korpusu Słowiańskiego¹⁴, ale także, podobnie jak Grupa Wagnera, budząca skojarzenia neonazistowskie, pojawiła się w przestrzeni

¹² „Африканский Корпус”, Telegram, 20 grudnia 2023 r., <https://t.me/KorpusAfrica/5>.

¹³ J. Watling, O.V. Danylyuk, N. Reynolds, *The Threat from Russia's Unconventional Warfare Beyond Ukraine, 2022–24*, „RUSI”, 20 lutego 2024 r., s. 10, 20; www.rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/threat-russias-unconventional-warfare-beyond-ukraine-2022-24.

¹⁴ Korpus Słowiański był zarejestrowaną w Hongkongu grupą najemników z kilku rosyjskich prywatnych firm wojskowych (głównie Moran Security Group), która została jako pierwsza skierowana do Syrii w 2013 r., by ochraniać infrastrukturę służącą do wydobywania ropy. W tej grupie znajdowali się weterani FSB i GRU, w tym Dmitrij „Wagner” Utkin, któremu powierzono później zadanie dowodzenia najemnikami na Ukrainie, z których powstała GW. Korpus Słowiański był z kolei kierowany przez Wadima Gusiewa i Jewgienija Sidorowa. Struktura została rozwiązana, gdy w ręce

publicznej 21 listopada 2023 r., wraz z programową publikacją w African Initiative. Cytowane tam rosyjskie źródła wojskowe wskazywały, że celem Korpusu ma być wsparcie państw afrykańskich w „przeciwstawianiu się neokolonialnym wpływom Zachodu”, zabezpieczenie przed nimi „bazy surowcowej” oraz wzmocnienie afrykańsko-rosyjskiego „partnerstwa równych”¹⁵. Wśród deklarowanych celów pojawiło się też zwiększenie eksportu uzbrojenia, a także zapowiedź projektów infrastrukturalnych i humanitarnych, zwłaszcza antyepidemicznych (w nawiązaniu do rosyjskiej pomocy w trakcie epidemii eboli w Afryce Zachodniej).

KA na swoim oficjalnym kanale na Telegramie uzupełnia, że struktura powstała, aby „rozszerzyć wojskowy wpływ Rosji” w Afryce, dobrze wykorzystać „okna możliwości”, w wyniku których osłabły w regionie wpływy Zachodu, „skonsolidować” zdobycze dyplomatyczne Rosji i wspierać jej „geopolityczne interesy”¹⁶. Co charakterystyczne, w komunikacji KA bardziej otwarcie niż w przypadku GW podkreślany jest interes rosyjski – zarówno polityczny, jak i ekonomiczny (np. w odniesieniu do zasobów naturalnych).

W artykule „Wiedomosti” z 22 grudnia 2023 r., uznawanym za drugą oficjalną deklarację powstania nowej formacji, wskazano, że trwa jej lokowanie lub przygotowania do działania w pięciu państwach: Libii, Mali, Burkina Faso, RŚA i Nigrze¹⁷. Za ustalenie zakresu współpracy z rządami każdego z tych państw odpowiadać miał minister Jewkurow. Cytowane źródło z Ministerstwa Obrony sugerowało, że w Afryce będą też działać inne, mniejsze organizacje przypominające prywatne firmy wojskowe (PFW), tworzone przez inne struktury siłowe i korporacje.

Rekrutacja do KA ruszyła na przełomie listopada i grudnia 2023 r. Kandydatów próbowano zachęcić obietnicą „służby pod okiem kompetentnych dowódców z doświadczeniem bojowym, wypłatami w zagranicznej walucie, opieką medyczną i benefitami socjalnymi”¹⁸. Nowością w procesie rekrutacji personelu jest fakt, że do KA mogą być także delegowani (za zgodą dowódcy) rosyjscy żołnierze w służbie czynnej. Informacja ta – prawdopodobnie w konsekwencji licznych zgłoszeń – została doprecyzowana: poinformowano, że nie dotyczy to członków Rosgwardii przed zakończeniem kontraktu ani żołnierzy obecnie walczących na Ukrainie¹⁹ (choć pogłoski o takich transferach krążyły wiosną 2024 wśród żon żołnierzy²⁰, być może dlatego, że wyjazd do Afryki jest postrzegany jako bezpieczniejszy). Rekruci mają zachować przy tym nie tylko stopnie wojskowe (w GW stopnie wojskowe w ogóle nie obowiązywały, w zamian posługiwano się funkcjami w ramach pięciu grup specjalistów), lecz także wszystkie przywileje związane ze służbą kontraktową. Jest to kolejna przesłanka

syryjskich dżihadystów trafiły dokumenty demaskujące obecność rosyjskich najemników w Syrii. Przywódcy Korpusu Słowiańskiego zostali wówczas aresztowani przez FSB i skazani na trzy lata więzienia z art. 359 kk (najemnictwo), zob. S. Sukhankin, *Russian PMCs in the Syrian civil war: from Slavonic Corps to Wagner Group and beyond*, „Jamestown Foundation”, 18 grudnia 2019 r., <https://jamestown.org/program/russian-pmcs-in-the-syriancivil-war-from-slavonic-corps-to-wagner-group-and-beyond/>.

¹⁵ M. Ivanov, *Routes of the African Corps. Why Russia is expanding its military presence in Africa*, „African Initiative”, 21 listopada 2023 r., <https://afrinz.ru/en/2023/11/routes-of-the-african-corps-why-russia-is-expanding-its-military-presence-in-africa/>.

¹⁶ „Африканский Корпус”, Telegram, 20 grudnia 2023 r., <https://t.me/KorpusAfrica/5>.

¹⁷ И. Лакстыгал, *Что известно об «Африканском корпусе» России*, „Ведомости”, 22 grudnia 2023 r., www.vedomosti.ru/politics/articles/2023/12/22/1012398-cto-izvestno-ob-afrikanskom-korpuse-rossii.

¹⁸ „Африканский Корпус”, Telegram, 20 grudnia 2023 r., <https://t.me/KorpusAfrica/7>.

¹⁹ *Russian Offensive Campaign Assessment*, ISW, 20 grudnia 2023 r., www.understandingwar.org/backgrounder/russian-offensive-campaign-assessment-december-20-2023.

²⁰ „Remote Destinations”: *How the Wagner Group Recruits for African Operations*, Nordsint, 4 kwietnia 2024 r., <https://nordsint.org/2024/04/04/remote-destinations-how-the-wagner-group-recruits-for-african-operations/>.

pozwalająca stwierdzić, że KA jest de facto ekspedycyjną częścią sił zbrojnych lub wywiadu wojskowego Federacji Rosyjskiej.

Proces formowania KA ma zakończyć się latem 2024 r. Zgodnie z deklaracjami formacja ma docelowo liczyć 20–40 tys. żołnierzy. Planowana liczebność KA wydaje się znacznie zawyżona i jej osiągnięcie będzie trudne, biorąc pod uwagę wyzwania związane z uzupełnianiem rosyjskich strat osobowych na Ukrainie, jednak odpowiada zapowiedziom używania jej do „wielkoskalowych operacji wojskowych”²¹.

W czasie powstawania tego raportu szacowana liczebność KA (uwzględniając zasoby GW) wynosiła już prawdopodobnie ponad 6 tys. osób, w tym ok. 2 tys. w Mali, 1,6 tys. w RŚA, ok. 1,8 tys. (z tendencją wzrostową) w Libii, 100–300 w Burkina Faso, 100–200 w Nigrze. Nie jest jasne, czy w Sudanie pozostali jeszcze jacyś żołnierze z ok. 100–200, którzy znajdowali się tam w momencie wybuchu wojny domowej w kwietniu 2023 r.

Mniej więcej połowę stanu osobowego KA, zwłaszcza kadry dowódczej, stanowią byli wagnerowcy z doświadczeniem bojowym, którzy są preferowanymi kandydatami, oraz prawdopodobnie członkowie firmy Redut²².

W ogłoszeniach werbunkowych KA podaje, że jego punkt rekrutacyjny znajduje się w Kraju Krasnodarskim²³, co może wskazywać na wykorzystanie dawnej bazy Grupy Wagnera w Molkino, ulokowanej przy 10. Brygadzie Specnazu GRU.

Wynagrodzenie oferowane przez KA jest wypłacane gotówką w obcej walucie (najprawdopodobniej dolarach amerykańskich). Minimalna pensja zwykłego żołnierza wynosi 110 tys. rubli (ok. 1,2 tys. dol.). Dodatek do wynagrodzenia zależy od stopnia, stażu pracy i kraju realizowania kontraktu – zgodnie z dekretem rządowym nr 812 z dnia 26 grudnia 2005 r. Łącznie członkowie KA mogą liczyć na ok. 240 tys. rubli (ok. 2,5 tys. dol.) miesięcznie. Chociaż zarobki w Korpusie są porównywalne z tymi, jakie obecnie otrzymują żołnierze walczący na Ukrainie, kontrakty w Afryce uważane są za znacznie bezpieczniejsze. To, co odróżnia KA od GW, to zachowanie – w przypadku żołnierzy kontraktowych służących w rosyjskich siłach zbrojnych – wszystkich świadczeń i gwarancji (w tym hipoteki wojskowej, mieszkania służbowego, opłat czynszowych, opieki medycznej)²⁴.

²¹ M. Le Cam, T. Eydoux, L. Savoye, E. Bellanger, *Au Burkina Faso, la première base militaire russe d’Africa Corps*, „Le Monde”, 6 marca 2024 r., www.lemonde.fr/afrique/video/2024/03/06/au-burkina-faso-la-premiere-base-militaire-russe-d-africa-corps_6220477_3212.html.

²² *Russian Offensive Campaign Assessment*, ISW, 20 grudnia 2023 r., www.understandingwar.org/backgroundunder/russian-offensive-campaign-assessment-december-20-2023; F. Bryjka, *Nie tylko Wagner. Półprywatne firmy wojskowe w Rosji*, „Biuletyn PISM”, nr 163 (2784), 10 listopada 2023 r., www.pism.pl.

²³ „Африканский Корпус”, Telegram, 25 grudnia 2023 r., <https://t.me/KorpusAfrica/43>.

²⁴ „Африканский Корпус”, Telegram, 20 grudnia 2023 r., <https://t.me/KorpusAfrica/9>.

OBSZARY DZIAŁAŃ KORPUSU AFRYKAŃSKIEGO

Najistotniejszą zmianą po stronie Rosji jest ukierunkowanie energii przede wszystkim tam, gdzie aktywności struktur powagnerowskich oraz nowo tworzonych będą mogły wspierać wyraźne rosyjskie priorytety polityczne. Dlatego też uprzywilejowaną pozycję tracą działania w RŚA. Podobnie nieopłacalne jawi się popieranie tylko antyrządowej strony wojny w Sudanie¹. Jako perspektywiczna zdecydowanie zyskuje zaś koncepcja utworzenia w Libii centrum oddziaływania na Afrykę Subsaharyjską oraz wsparcie tworzenia się we francuskojęzycznym Sahelu antyzachodniego bloku politycznego opartego na współpracy junt. Obecność wojskowa, realizowana w celu uzyskania wsparcia na froncie przeciw zbrojnym ugrupowaniom antyrządowym, jako gwarancja bezpieczeństwa dla zaprzyjaźnionych rządów i forma rywalizacji geopolitycznej, będzie przybierać różne formy w poszczególnych państwach. W każdym jednak, podobnie jak w przypadku GW, powiązana będzie z aktywnością w przestrzeni gospodarczej i oddziaływaniem informacyjnym.

¹ *Russia pledges support for Sudanese military-led government*, „Sudan Tribune”, 29 kwietnia 2024 r., <https://sudantribune.com/article285033/>.

SOJUSZ PAŃSTW SAHELU (MALI, BURKINA FASO, NIGER) – NAJBARDZIEJ PERSPEKTYWICZNY PARTNER KA

Od lutego 2023 r. rządzący Burkina Faso płk Ibrahim Traore i rządzący Mali płk Assimi Goïta omawiali koncepcję utworzenia federacji, do której dołączyć mogłaby też Gwinea. We wrześniu 2023. r – dwa miesiące po przewrocie gen. Abdourahamane Tchianiego w Nigrze – antyfrancuskie i w różnym stopniu prorosyjskie wojskowe władze z Bamako, Wagadugu i Niamey utworzyły tzw. Sojusz Państw Sahelu (AES), nawiązujący do historycznej wspólnoty obszaru Liptako-Gourma, współdzielonego przez te trzy państwa. Istnieją przesłanki, by doszukiwać się rosyjskiego wsparcia w tworzeniu AES. Ekspert Rosyjskiej Akademii Nauk Grigorij Łukjanow stwierdził, że „oczywiście AES powstaje nie bez koordynacji z Moskwą”². Blok ten podjął szereg wspólnych działań, m.in. zawiązał sojusz obronny (udział w jego utworzeniu przypisuje sobie rosyjskie Ministerstwo Obrony³) i powołał – na razie na papierze – wspólne siły antyterrorystyczne. Państwa AES zobowiązały się do współpracy w kontrolowaniu przestrzeni informacyjnej, co było rozwinięciem polityki usuwania mediów francuskich, a później wygaszania lokalnych głosów krytycznych. Za przykład tej współpracy można wskazać następujące po sobie zakazy używania terminali Starlink przez Mali i Burkina Faso⁴.

W styczniu 2024 r. państwa AES we wspólnym oświadczeniu ogłosiły opuszczenie regionalnej organizacji ECOWAS. Znalazła się ona w kryzysie wiarygodności, oskarżana o zbyt uleganie zachodnim wpływom, np. w nakładaniu sankcji i dążeniu do interwencji przeciw prorosyjskim puczystom, ale już nie w reakcji na nadużycia władzy liderów prozachodnich. Mali, Burkina Faso i Niger sygnalizują też wyjście z regionalnej unii walutowej i porzucenie franka CFA, który jest symbolem wpływów Francji na gospodarkę jej dawnych kolonii. Wizyta przedstawicieli rosyjskiego sektora bankowego w Burkina Faso w styczniu 2024 r. dotyczyła m.in. omówienia planów nowej waluty dla bloku AES⁵. Prawdopodobnie Rosja będzie chciała ją drukować⁶. Taki przebieg wydarzeń unaocznia dążenie do przekształcenia doraźnego sojuszu w trwałą regionalną strukturę, alternatywną dla prozachodniego ECOWAS, zdolną przyciągać kolejne państwa (np. Czad) i utworzyć – zdaniem Iwana Łoszkariewa – „łuk przyjaznych [Rosji] państw od Zatoki Gwinejskiej do Atlantyku”⁷.

Związek z Rosją staje się dla rządów państw AES zarówno koniecznością, wywołaną potrzebą uzyskania od niej wsparcia w walce z grupami dżihadystycznymi po wyjściu sił francuskich, unijnych i oenzetowskich, jak i naturalnym wyborem. Jest bowiem środkiem realizacji nośnego postulatu dywersyfikacji partnerstw, potwierdzeniem słuszności ideowych propozycji antydemokratycznego suwerenizmu z elementami panafryzkanizmu, do których odwołują się m.in. Aleksander Dugin i beniński aktywista Kemi Seba. Także dla Rosji sukces takiej polityki byłby uzasadnieniem słuszności narracji o antydemokratycznych zmianach w tych

² И. Лакстыгал, *Что...*, *op. cit.*

³ M. Ivanov, *Routes of the African Corps...*, *op. cit.*

⁴ *Communiqué sur la commercialisation irrégulière par Starlink de terminaux permettant de se connecter au réseau Internet, par voie au Burkina Faso*, Autorité de Régulation des Communications Electroniques et des Postes (ARCEP), 20 marca 2024 r., www.arcep.bf/communiqué-sur-la-commercialisation-irreguliere-de-starlink.

⁵ *A high-ranking Russian delegation has arrived to Burkina Faso*, „African Initiative”, 26 stycznia 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/01/a-high-ranking-russian-delegation-has-arrived-burkina-faso/>.

⁶ Od 2016 r. w Rosji drukowane były banknoty libijskich dinarów, używanych w części kraju kontrolowanej przez siły gen. Haftara, które powołały równoległy bank centralny z siedzibą w Al-Bayda.

⁷ И. Лошкарев, *«Сделать в Сахеле дугу дружественных стран, и завязать их в союз, было бы огромной зоной успеха!»*, „African Initiative”, 20 października 2023 r., <https://afrinz.ru/2023/10/sdelat-v-sahele-dugu-druzhestvennyh-stran-i-zavyazat-ih-v-soyuz-eto-bylo-by-ogromnoj-zonoj-uspeha/>.

państwach jako „afrykańskiej wiosny”⁸, stawianej w kontrze do arabskiej wiosny, która według Aleksandra Malkiewicza⁹ była wynikiem zachodniego spisku na rzecz destabilizacji regionu, rzekomo planowo rozszerzanego później w ramach „obniżania pasa niestabilności”¹⁰ na państwa położone na południe od Sahary. W konsekwencji Rosja uzyskuje duże możliwości kapitalizowania procesów zachodzących w tych państwach samoczynnie (np. poparcia społecznego, zwłaszcza w stolicach, dla polityk junt), a także przekonywania ich do podejmowania decyzji, które będą dotkliwe dla Zachodu, lub do tworzenia wrażenia, że ma taki potencjał. Strona rosyjska mogła np. inspirować władze Mali i Burkina Faso do wydalenia na początku 2023 r. przedstawicieli ONZ ds. praw człowieka w tych państwach (ich działalność szkodziła wizerunkowi junt), co poprzedziło żądania wycofania misji MINUSMA.

Naciski USA, aby władze Nigru nie wiązały się z Rosją i Iranem, stały się z kolei pretekstem do wypowiedzenia nigersko-amerykańskiej umowy wojskowej z 2012 r., co znowu tworzyło wrażenie wyjątkowej wartości sojuszu z Rosją. Potwierdzał to jednoznaczny ton wystosowanego kilka dni później listu gratulacyjnego gen. Tchianiego do Putina po jego reelekcji, w którym gratulował mu „genialnego” zwycięstwa. W każdym z tych przypadków sprzężenie polityk rosyjskich i interesów junt z obszaru AES dawało nieporównanie większe polityczne korzyści niż te, które można było uzyskać w RSA.

MALI – ŁATWA ADAPTACJA

W Mali, gdzie wagnerowcy byli obecni od grudnia 2021 r., faktyczna tranzycja do modelu KA rozpoczęła się jeszcze za czasów Prigożyna. W rosyjskich siłach najemniczych działających w tym kraju charakterystyczny był stosunkowo duży udział personelu rosyjskiego Ministerstwa Obrony¹¹. Wymuszony następnie proces przechodzenia bojowników GW na kontrakty z ministerstwem nie napotykał więc większych trudności, zwłaszcza że rolę głównodowodzącego najprawdopodobniej zachował dotychczasowy dowódca Iwan Masłow.

Choć pierwotną misją Rosjan miało być zwalczanie ekstremistów z powiązanej z Al-Kaidą koalicji Grupa Wsparcia Islamu i Muzułmanów (JNIM) oraz z Prowincji Sahel Państwa Islamskiego (ISSP), w połowie 2023 r. otworzyła się możliwość wsparcia władz w walce z przeciwnikiem mniej groźnym. Przeciwno państwu malijskiemu otwarcie wystąpili wówczas separatyści z północy kraju, głównie tuarescy, pod szyldem koalicji Cadre stratégique permanent (CSP-PSD). Jesienią 2023 r. Masłow, który po śmierci Prigożyna zamieszkał w rosyjskiej ambasadzie w Bamako razem z innymi liderami dotychczasowej GW oraz przedstawicielami

⁸ «Надо искать перспективных молодежных лидеров из Африки». Интервью председателя Африканского клуба МГИМО, „African Initiative”, 26 października 2023 r., <https://afrinz.ru/2023/10/nado-iskat-perspektivnyh-molodezhnyh-liderov-iz-afriki-intervyu-predsedatelya-afrikanskogo-kluba-mgimo/>.

⁹ W latach 2019–2021 kierował Fundacją na rzecz Ochrony Narodowych Wartości (FZNC), jednym z elementów sieci propagandowej Prigożyna w Afryce. W 2021. USA nałożyły sankcje na FZNC i powiązane z nią Stowarzyszenie na rzecz Wolnych Badań i Współpracy Międzynarodowej (AFRIC). Fundacja prowadziła kampanię wspierającą Marię Butinę, aresztowaną w 2018 r. w USA za szpiegostwo, która po zwolnieniu została „ekspertką” FZNC. Dwoch współpracowników fundacji aresztowano w Libii w 2019 r. z zarzutem ingerencji w tamtejsze procesy polityczne. Od 2022 r. Malkiewicz jest zaangażowany w działania propagandowe Rosji związane z wojną na Ukrainie, szerzej zob. *Report on The Malkievich Propaganda Machine the Wagner-Allied Network in Ukraine*, „Reporters Without Borders”, 20 kwietnia 2023 r., https://rsf.org/sites/default/files/medias/file/2023/04/The%20Malkevitch%20Propaganda%20Machine_EN.pdf.

¹⁰ *Dark story of «color revolutions» in Africa*, by Alexander Malkevich, African Discussion Club, The Foundation for National Values Protection (FZNC), 22 sierpnia 2019 r., <https://web.archive.org/web/20230328183101/https://en.fznc.ru/2019/08/22/dark-story-of-color-revolutions-in-africa-by-alexander-malkevich/>.

¹¹ J.A. Lechner, *Is Africa Corps a Rebranded Wagner Group?*, „Foreign Policy”, 7 lutego 2024 r., <https://foreignpolicy.com/2024/02/07/africa-corps-wagner-group-russia-africa-burkina-faso/>.

GRU¹², pokierował ofensywą na Kidal, bastion separatystów tuareckich od lat znajdujący się poza zasięgiem władz centralnych. Ludzie Masłowa z dawnego GW mogli zachować wagnerowską symbolikę i tradycje. Oprócz Rosjan w 400-kilometrowym rajdzie na północ brały udział wojska malijskie, lojaliści tuarecy (milicja El Hadża Ag Gamou – Grupa Samoobrony Tuaregów Imghad i Sojusznicy, GATIA), a na poziomie sztabu¹³ oraz wsparcia lotniczego¹⁴ – także niewielkie misje z Burkina Faso i Nigru. Wsparcie z powietrza zapewniły także tureckie drony będące na wyposażeniu armii malijskiej. Atutem Rosjan w tej operacji, który zapisze się na konto KA, było doświadczenie w koordynowaniu ofensyw¹⁵.

KA patrolujący okolicę granicy Mali i Mauretanii w kwietniu 2024 r.,
źródło: zrzut ekranu z filmu propagandowego GW, https://t.me/wagner_group2022/7819.

Zajęcie Kidalu wywołało patriotyczny entuzjazm w Bamako, stanowiło bowiem – pomimo równoległych postępów dżihadystów – symboliczne odnowienie kontroli państwa nad własnym terytorium. W jego imieniu lider milicji, Ag Gamou, został gubernatorem prowincji Kidal. Ofensywa pozwoliła przypisać skuteczność nowej poprigożynowskiej strukturze – na pierwszych nagraniach z zajętego miasta, publikowanych przez wrogich Rosji działaczy tuareckich, widać przede wszystkim uzbrojonych białych (Rosjan) witanych przez nietuarecką ludność z malijskimi flagami¹⁶. Sukces ten dał pretekst do ogłoszenia – tydzień później – powstania KA¹⁷. Zwycięstwo wzmocniło też politycznie rządzącą juntę, która zyskała potwierdze-

¹² B. Roger, M. Olivier, *Investigation: How Putin is taking control of Wagner in Africa*, „The Africa Report”, 2 lutego 2024 r., www.theafricareport.com/331580/investigation-how-putin-is-taking-control-of-wagner-in-africa/.

¹³ L. Viallet, *Une victoire sanglante et fragile : comment Kidal a été prise par Wagner*, „Contrepoints”, 15 listopada 2023 r., <https://www.contrepoints.org/2023/11/15/467072-une-victoire-sanglante-et-fragile-comment-kidal-a-ete-prise-par-wagner>.

¹⁴ W. Nasr, *Niger: The Inevitable Revocation*, IntelBrief, The Soufan Center, 22 marca 2024 r., <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2024-march-22/>.

¹⁵ J.-H. Jezequel, *Military Rule and Russian Mercenaries in the Sahel*, International Crisis Group, 1 marca 2024 r., www.crisisgroup.org/africa/sahel/military-rule-and-russian-mercenaries-sahel

¹⁶ „RhissaAg”, Twitter (X), 14 listopada 2023 r., <https://twitter.com/AgAnchawadje/status/1724500100645351904>.

¹⁷ «Африканский корпус» ВС России объявил о наборе специалистов, „African Initiative”, 20 grudnia 2023 r., <https://afrinz.ru/2023/12/afrikanskij-korpus-vs-rossii-obyavil-o-nabore-speczialistov/>.

nie słuszności wyproszenia sił francuskich i ONZ, oskarżanych przez nią (a także w narracji rosyjskiej) o sprzyjanie separatystom i dżihadystom. Zyskały też wojskowe rządy Burkina Faso i Nigru, a więc i AES, które wydały niemal identyczne noty gratulacyjne z okazji „wyzwolenia” Kidalu. Jednocześnie operacja była też wyraźnym sygnałem, że dorobek GW nie zostanie zmarnowany. Nagranie z podniesienia czarnej flagi GW, która zawisała nad kidalskim fortem, wzbudziło entuzjazm w internetowych kanałach bliskich dawnej sieci Prigożyna, zadając kłam stwierdzeniom, że „Wagner to przeszłość”, jakimi operowała choćby PFW Redut, kiedy w sierpniu ogłaszała własne rekrutacje na misje afrykańskie¹⁸. Podobnie „stara” GW z dumą nawiązywała¹⁹ do publikacji w zachodnich mediach, gdzie opisywano, na podstawie zdjęć satelitarnych z lutego 2024 r., rozbudowę jej bazy na lotnisku Modibo Keity w Bamako²⁰. Wbrew oczekiwaniom ekspertów aktywność Grupy nie zanikała, lecz rosła, co należy przypisać znalezieniu wspólnego modus operandi z (lub w ramach) KA. Jest to korzystne także dla junty, pozwala jej bowiem do pewnego stopnia utrzymać zdolność zaprzeczania ingerencjom Rosji. Nie będzie więc zaskakiwać, że od lutego br., oprócz rekrutacji prowadzonej przez KA, chętnych na wyjazd do Afryki poszukuje ponownie i pod własnym szyldem GW, a rekruterzy do niej, zidentyfikowani przez Nordsint i Verstka Media, są weteranami działań GW w Sudanie i Syrii²¹.

BURKINA FASO – PIERWSZA SAMODZIELNA MISJA KA

Pierwszym państwem, które w wyniku dwustronnego porozumienia z Rosją przyjęło misję KA sensu stricto, była Burkina Faso. Paradoksalnie, od początku swoich rządów lider tamtejszej junty płk Ibrahim Traoré nie był entuzjastą zaproszenia obcych wojsk pomimo widocznych sympatii prorosyjskich w Wagadugu. W celu wsparcia własnej armii przeciw grupom ekstremistycznym wolał rozwijać rekrutowaną z cywilów-ochotników paramilitarną jednostkę pomocniczą, tzw. Ochotników na rzecz Obrony Ojczyzny (VDP). Deklarował, że „naszym Wagnerem jest VDP”²². Zmienił jednak zdanie po próbie przewrotu z września 2023 r., która zagroziła jego władzy, a także pod wpływem niespełnionych oczekiwań co do skuteczności VDP (ekstremiści nasilili też ataki na cywilów podejrzewanych o współpracę z tą strukturą).

W listopadzie 2023 r. do kraju przybyła pierwsza grupa ok. 20 rosyjskich instruktorów z RSB Group²³, którzy mieli m.in. uczestniczyć w wypieraniu ok. 3 tys. ekstremistów z lokalnej grupy Ansarul Islam (sprzymierzonej z koalicją JNIM) z okolic miasta Djibo²⁴. Byłby to prawdopodobnie pierwszy przypadek rosyjskiego udziału w operacji bojowej przeciw dżihadystom w Burkina Faso, mogący służyć za opowieść założycielską KA w tym państwie²⁵. Instruktorzy przygotowali też grunt pod przyjazd 24 stycznia 2024 r. właściwego kontyngentu – ok. 100 rosyjskich bojowników (z zapowiedzią kolejnych 200). Według tekstu opublikowanego na

¹⁸ P. Sauer, *How Russia is recruiting Wagner fighters to continue war in Ukraine*, „The Guardian”, 9 listopada 2023 r., www.theguardian.com/world/2023/nov/09/how-russia-recruiting-wagner-fighters-continue-war-ukraine.

¹⁹ <https://t.me/wagnernew/14194>.

²⁰ S. Doak, *Russian forces expand base in Mali after death of Wagner Group leader Yevgeny Prigozhin*, „Sky News”, 28 lutego 2024 r., <https://news.sky.com/story/russian-forces-expand-base-in-mali-after-death-of-wagner-group-leader-yevgeny-prigozhin-13082977>.

²¹ „Remote Destinations”..., *op. cit.*

²² *Burkina Faso's Traoré denies diplomatic split with Paris*, „France24”, 4 lutego 2023 r., <https://www.france24.com/en/africa/20230204-burkina-junta-leader-not-severed-ties-with-paris-denies-wagner-presence>.

²³ И. Лакстыгал, *Что...*

²⁴ *Burkina Faso Army Recaptures all Population Centers North of Djibo*, „African Initiative”, 15 grudnia 2023 r., <https://afrinz.ru/en/2023/12/burkina-faso-army-recaptures-all-population-centres-north-of-djibo/>.

²⁵ *Burkina Faso: jihadist attack in the north, against the town of Djibo*, „Africa News”, 28 listopada 2023 r., www.africanews.com/2023/11/28/burkina-faso-jihadist-attack-in-the-north-against-the-town-of-djibo/.

Telegramie African Initiative, który jako pierwszy (przed oficjalnym kanałem KA) opublikował zdjęcia z rozładunku, misja służyć ma w pierwszym rządzie ochronie drogi Wagadugu–Bamako, która jest zagrożona przez ekstremistów i „wspieranych przez Francję” bandytów²⁶. Ma także pomóc zapewnić bezpieczeństwo płk. Traore, co jest powieleniem modelu zastosowanego wcześniej przez GW w RŚA pod szyldem Sewa Security Services. Można jednak założyć, że Rosjanie będą, tak jak w Mali, brali udział we wspieraniu armii na froncie. Instalację w Loumbila w pobliżu Wagadugu uważa się za pierwszą afrykańską bazę KA. Zgodnie z logiką „zastępowania” GW przez KA można oczekiwać, że w państwie bez wcześniejszej historii obecności sił GW budowana będzie wyłącznie sieć KA, która posłuży jako „okno wystawowe” nowej struktury. Sugeruje to też otwarcie w grudniu 2023 r. ambasady rosyjskiej i Domu Rosyjskiego w stolicy Burkina Faso²⁷. W kanałach rekrutacyjnych „starej” GW, gdzie ponownie poszukiwani są chętni na afrykańskie misje, pojawiły się sugestie, że wagnerowcy planują obecność także w tym państwie²⁸. Gdyby tak się stało, potwierdziłoby to raczej trend łączenia potencjałów obu struktur zamiast konsekwentnej eliminacji GW na rzecz KA.

*Przybycie kontyngentu KA do Burkina Faso w styczniu 2024 r.,
źródło: <https://t.me/africaninitiative/1762>.*

RŚA – KONTYNUACJA I ZABIEGANIE O UWAGĘ

Najbliższa zachowaniu dawnego statusu struktur Prigożyna jest RŚA. W odróżnieniu od innych państw jeszcze w maju 2024 r. nie wymagano tam, by warunkiem kontynuowania działalności

²⁶ „African Initiative”, Telegram, 24 lutego 2024 r., <https://t.me/africaninitiative/1753>.

²⁷ *Burkina: Russia reopens its embassy after 31 years of closure*, „Africanews”, 29 grudnia 2023 r., www.africanews.com/2023/12/29/burkina-russia-reopens-its-embassy-after-31-years-of-closure/.

²⁸ „WAGNER GROUP”, Telegram, 4 kwietnia 2024 r., <https://t.me/wagnernew/14942>.

było podpisywanie przez żołnierzy nowych kontraktów²⁹. Władze tego państwa deklarowały także – wyraźniej niż gdzie indziej – przywiązanie do znanego sobie personelu. Wpływowy minister ds. żywego inwentarza, Hassan Bouba, faktyczny łącznik między GW a grupami rebelianckimi (który umożliwił zaciąg miejscowych bojowników do Wagnera, tzw. czarnych Rosjan), złożył w Petersburgu hołd Prigożynowi podczas jego pogrzebu 27 sierpnia 2023 r. We wpisie w księdze kondolencyjnej nawiązał do ich wieloletniej bliskiej współpracy i zaufania³⁰. Niedługo później doradca prezydenta RŚA, Fidèle Gouandjika, podczas wywiadu dla CNN pozował w koszulce z napisem „Je Suis Wagner”³¹. Pomnik Wagnerowców w Bangui pozostał miejscem oficjalnych uroczystości.

Prezydent Faustin-Archange Touadéra wprost zwrócił się do Rosji z apelem, aby kontynuować współpracę z dotychczasowymi, znanymi lokalnie przedstawicielami. Na spotkaniu z Awerjanowem, Jewkurowem oraz Konstantinem Mirzajancem (dowódcą PFW Redut) 2 września 2023 r. domagał się gwarancji, że jego partnerem w RŚA pozostanie Dmirtij Sytyj, który zbudował tam karierę, zaczynając od stanowisk tłumacza i asystenta, dochodząc do funkcji dowodzącego operacjami wpływu i rozwijającego działania biznesowe w ramach imperium Prigożyna. Po buncie Prigożyna Sytyj występował w bliskich szefowi GW mediach – np. Afrique Media TV³² – deklarując lojalność wobec niego i zapewniając, że będzie on nadal kierował działaniami w RŚA. Choć po śmierci Prigożyna Sytyj na jakiś czas zniknął z RŚA, powrócił w lutym 2024 r. i w dalszym ciągu nadzoruje tamtejsze cywilne i biznesowe projekty Rosji.

Chociaż za główną sferę aktywności KA w obszarze świadczenia usług wojskowych odpowiada przede wszystkim GRU, w RŚA nadzór nad współpracą z lokalnymi siłami bezpieczeństwa objął w sierpniu 2023 r. oficer SWR, płk Denis Pawłow³³. Jego przyjazd zbiegł się z wyjazdem Witalija Pierfiljewa, byłego żołnierza francuskiej Legii Cudzoziemskiej, który pełnił także funkcję doradcy ds. bezpieczeństwa prezydenta RŚA Touadéry i dowódcy wojskowego komponentu GW w RŚA. Była to najpoważniejsza jak dotąd widoczna zmiana organizacyjna (do kraju miał też przybyć, nie ujawniając się, nowy szef struktur wojskowych). Prawdopodobnie, aby uspokoić partnerów w RŚA, że nie zakłóci ona ciągłości relacji, w grudniu 2023 r. (po dwóch latach nieobecności) pojawił się w RŚA pierwszy koordynator działań GW w tym kraju – Walerij Zacharow³⁴, były oficer FSB i poprzednik Pierfiljewa na stanowisku doradcy Touadéry, a zarazem mentor Sytego.

Wyczuwając nadchodzącą utratę uprzywilejowanej pozycji w związku z przekierowaniem uwagi KA na Sahel, władze RŚA próbują przypominać o sobie i przekonywać o wartości kontynuacji rosyjskiej obecności wojskowej. To przede wszystkim rząd RŚA zabiega o utworzenie w Berengo – dotychczasowej roboczej bazie GW (choć wymieniane są też inne lokalizacje, np. przedmieścia Bangui) – stałej rosyjskiej bazy, zdolnej pomieścić do 10 tys. żołnierzy. Miałoby

²⁹ J.A. Lechner, *Is Africa Corps ...*, *op. cit.*; wywiad autora z J.A. Lechnerem, maj 2024.

³⁰ E. Yemale, *Centrafrique : le criminel et fugitif de la CPS Hassan Boubà à Saint - Pétersbourg pour rendre un hommage au «Bourreau des Centrafricains» Evgueni Prigojine*, „Le Tsunami”, 28 sierpnia 2023 r., <https://letsunami.net/centrafrique-le-criminel-et-fugitif-hassan-bouba-a-saint-petersbourg-pour-rendre-un-hommage-au-bourreau-des-centrafricains-evgueni-prigojine/>.

³¹ *CNN Investigates Wagner's future in Africa*, „CNN”, 19 września 2023 r., <https://edition.cnn.com/videos/world/2023/09/19/exp-prigozhin-russia-wagner-putin-central-african-republic-africa-clarissa-ward-fst-091912pseg1-cnni-world.cnn>.

³² „Casus Belli”, X (Twitter), 23 lipca 2023 r., <https://twitter.com/casusbellii/status/1683196080047964161>.

³³ M. Krutov, S. Dobrynin, M. Zivanovic, *With Wagner In Disarray, A Russian Diplomat With Spy Links Surfaces In The Central African Republic*, „RFE”, 7 grudnia 2023 r., www.rferl.org/a/wagner-russia-central-african-republic-investigation/32719917.html.

³⁴ *Wagner's Valery Zakharov makes discrete return to Bangui*, „Africa Intelligence”, 19 grudnia 2023 r., www.africaintelligence.com/central-africa/2023/12/19/wagner-s-valery-zakharov-makes-discreet-return-to-bangui,110130676-art.

to gwarantować ochronę przed odradzaniem się grup zbrojnych oraz kontynuację politycznego procesu, w ramach którego rozbierający się rebelianci składają broń w ręce Rosjan¹. Po utworzeniu KA ofertę ulokowania bazy powtórzył Gouandjika. W wywiadzie dla African Initiative wyraźnie forsował ten pomysł, podkreślając, że Rosja mogłaby uzyskać więcej koncesji wydobywczych² i że jego kraj „ufa Rosji na tysiąc procent”. Przestrzegał też, że w razie porzucenia przez Rosjan RŚA zostanie „pożarta” przez Zachód³. Była to aluzja do prób zainstalowania przez USA własnych PFW (Bancroft), które miałyby stanowić konkurencję dla GW, pomagając prezydentowi Touaderze rozluźnić rosyjski „uścisk”. Jest prawdopodobne, że to w związku z obecnością Bancroftu – faktycznie minimalną – do kraju powrócił Sytyj⁴ w roli nadzorca akcji antyamerykańskich protestów⁵. Choć plany związane z Bancroftem najwyraźniej nie powiodły się, spektakularne demonstracje, którym towarzyszą deklaracje przywiązania do Rosji, stały się dla władz RŚA narzędziem „przypominania” o uwadze, jaką Rosja powinna przywiązywać do RŚA. W praktyce rysuje się w RŚA podział na dwa równoległe „Wagnery”: starą strukturę pod kierownictwem Sytyja, utrzymującą zwłaszcza zasoby biznesowe, oraz nową, stanowiącą organiczną część KA.

LIBIA – TWORZĄCE SIĘ CENTRUM

Choć w początkowych deklaracjach Libia wskazywana była jako centrum i punkt wyjścia ekspansji KA, w pierwszych miesiącach jego działalności nie spełniała jeszcze takiej funkcji. Po śmierci Prigożyna przygasła aktywność rosyjskich najemników w tym państwie (tych, którzy podpisali kontrakty z ministerstwem), obecnych m.in. w Syrcie (baza powietrzna Ghardabiya i port) i w pobliżu Bengazi na wschodzie kraju (baza Al-Khadim) oraz w bazach Al-Dżufra i Brak Al-Shati na południu kraju. W tej pierwszej w grudniu 2023 r. GW utraciła samolot transportowy Il-76⁶, co dodatkowo osłabiło jej mobilność. Na działalność najemników wpłynęły też zmiany w rosyjskich kalkulacjach politycznych. Porzucona została strategia obliczona na pełne zwycięstwo gen. Chalify Haftara w wojnie domowej, także z powodu wątpliwości, jakich Rosjanie nabrali co do jego zdolności do rządzenia.

Choć w ostatnich latach intensywność relacji spadła (w 2020 r. Putin odmówił nawet spotkania z Haftarem), przełomowe dla ich poprawy były dwustronne rozmowy we wrześniu 2023 r. Została wówczas wypracowana nowa umowa wojskowa⁷. Według źródeł Bloomberga miała ona dotyczyć m.in. stacjonowania rosyjskich okrętów w porcie w Tobruku, co odnowiło perspektywę realizacji głównego celu Rosjan w Libii – uzyskania stałej morskiej bazy wojskowej, drugiej na Morzu Śródziemnym po syryjskim Tartusie. Jest prawdopodobne, że budowa jej

¹ *Leaders of Armed Groups in CAR Urged to Surrender to Russian Specialists*, „African Initiative”, 19 grudnia 2023 r., <https://afrinz.ru/en/2023/12/leaders-of-armed-groups-in-car-urged-to-surrender-to-russian-specialists>.

² А. Замаараева, «Мы доверяем России на тысячу процентов». Интервью советника президента ЦАР, „African Initiative”, 6 marca 2024 r., <https://afrinz.ru/2024/03/my-doveryaem-rossii-na-tysyachu-procentov-intervyu-sovetnika-prezidenta-czar/>.

³ *Советник президента ЦАР: страна готова принять российскую военную базу*, „African Initiative”, 16 stycznia 2024 r., <https://afrinz.ru/2024/01/sovetnik-prezidenta-czar-strana-gotova-prinyat-rossijskuyu-voennuyu-bazu/>.

⁴ „Stop Wagner”, X (Twitter), 1 lutego 2024 r., <https://x.com/stopwagnergroup/status/1763503456717869397>.

⁵ Był też widziany w maju 2024 r. podczas składania broni przez rebeliantów z byłych grup antybalaka w Kuango, zob. „Jack Margolin”, X (Twitter), 2 maja 2024 r., https://twitter.com/Jack_Mrgln/status/1786097117049782475.

⁶ *На авиабазе в Ливии уничтожен Ил-76 – возможно, российский*, „Радио Свобода”, 17 grudnia 2023 r., www.svoboda.org/a/na-aviabaze-v-livii-unichtozhen-il-76---vozmozhno-rossiyskiy/32734193.html.

⁷ *Putin’s Move to Secure Libya Bases Is New Regional Worry for US*, „Bloomberg”, 5 listopada 2023 r., www.bloomberg.com/news/articles/2023-11-05/putin-s-move-to-secure-libya-bases-is-new-regional-worry-for-us.

infrastruktury już się rozpoczęła. Haftar miał z kolei zabiegać o uzyskanie systemów obrony przeciwpowietrznej oraz szkoleń dla pilotów i sił specjalnych⁸.

Na początku 2024 r. rosyjski personel wojskowy w Libii, szacowany na 800 osób⁹, nie przejawiał widocznej aktywności. Śledztwo prowadzone przez francuską grupę All Eyes on Wagner i rosyjskich dziennikarzy śledczych z projektu Sistiemia, Verstka Media oraz Radia Swoboda ujawniło jednak, że przez kilka kolejnych miesięcy trwała intensywna akcja przetrzymywania osób związanych z KA, Specnazem i GRU. W efekcie na przełomie kwietnia i maja ich liczba mogła sięgnąć 1,8 tys.¹⁰ Wbrew charakterystycznej dla KA regule tak znaczące wzmocnienie potencjału rosyjskich sił w Libii nie zostało jednak odnotowane na bieżąco przez powiązane z KA kanały informacyjne. Zareagowały one później, powtarzając wyłącznie dostępne już informacje¹¹ o kwietniowych dużych – szacowanych na 6 tys. ton sprzętu – rosyjskich dostawach wojskowych drogą morską z syryjskiego Tartusu do portu w Tobruku¹². Dziennikarze śledzący ruchy wojsk zidentyfikowali wówczas okręty Iwan Grien i Aleksandr Otrakowski oraz fregatę Merkury. Według źródeł libijskiego serwisu Fawasel Media, który jako pierwszy opublikował nagrania z rozładunku, miał to być piąty taki transport do portu w Tobruku w ostatnich tygodniach¹³.

Część nowo przybyłych do Libii sił KA została przetrzucona do Nigru. Pozostali, wśród których są też syryjscy i libijscy najemnicy, wraz ze sprzętem wojskowym zostali rozmieszczeni w co najmniej dziesięciu lokalizacjach we wschodniej Libii kontrolowanej przez LNA gen. Haftara (m.in. Kharruba/Al-Khadim, Al-Dżufra, Tobruk, Adżdabija, Waddan i Al-Mardż). W pobliżu Bengazi powstał także nowy obóz wykorzystywany przez KA do szkolenia lokalnych partnerów. Libijskim kontyngentem KA dowodzić miałyby czterech Rosjan, którzy wcześniej kierowali operacjami w Syrii¹⁴.

Wzrostowi liczebności sił towarzyszy nowe podejście polityczne do Libii. Rosja, intensyfikując kontakty z rządem w Trypolisie¹⁵, chciałaby doprowadzić do pogodzenia zwaśnionych administracji i faktycznego zjednoczenia Libii. Nieprzypadkowo jeszcze w marcu br. w serwisie African Initiative pojawiały się publikacje badające szanse udziału Rosji w projektach, w których miały współpracować administracja Haftara i rząd w Trypolisie, np. biorąc udział w odbudowie i rozbudowie libijskich kolei z odnogami do Nigru i Czadu¹⁶. W maju mediacje polityczne w Libii wprost zapowiedział rosyjski wysłannik na Bliski Wschód i Afrykę, wice-minister spraw zagranicznych Michaił Bogdanow¹⁷.

⁸ *Putin's Move...*, op. cit.

⁹ A. McGregor, *Russian Military Intelligence Takes Over Wagner Operations in Libya*, Jamestown Foundation, Eurasia Daily Monitor, t. 21, nr 38, <https://jamestown.org/analyst/andrew-mcgregor/>.

¹⁰ *Objectif Méditerranée pour African Corps*, All Eyes on Wagner, 10 maja 2024 r., <https://alleyesonwagner.org/2024/05/10/objectif-mediterranee-pour-african-corps/>; „Тотовится большая заварушка”. Военная экспансия России в Ливии, „Радио Свобода”, 10 maja 2024 r., www.svoboda.org/a/gotovitsya-bolshaya-zavarushka-voennaya-ekspansiya-rossii-v-livii/32939757.html.

¹¹ „Арабская Африка”, Telegram, 13 kwietnia 2024 r., <https://t.me/arabicafrica/13743>.

¹² „Russian Forces Spotter”, X (Twitter), 12 kwietnia 2024 r., <https://twitter.com/TiaFarris10/status/1778723773048328232>.

¹³ „Fawasel Media”, X (Twitter), 14 kwietnia 2024 r., <https://x.com/fawaselmedia/status/1779532119053586496>.

¹⁴ *Objectif Méditerranée...*, op. cit.

¹⁵ *With no embassy in Tripoli, Russian diplomats set up shop at Radisson hotel*, „Africa Intelligence”, 13 lutego 2024 r., www.africaintelligence.com/north-africa/2024/02/13/with-no-embassy-in-tripoli-russian-diplomats-set-up-shop-at-radisson-hotel%2C110158850-art?cxt=PUB&utm_source=AIA&utm_medium=email&utm_campaign=AUTO_EDIT_SOM_PROS&did=109733649.

¹⁶ M. Ilyin, *Trans-Sahara Corridor. Will Russian Railways return to Libya?*, „African Initiative”, 19 marca 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/03/trans-sahara-corridor-will-russian-railways-return-to-libya/>.

¹⁷ „Russian Embassy in Libya”, X (Twitter), 9 maja 2024 r., <https://twitter.com/LibyaRussian/status/1788331425281790140>.

Chociaż w momencie ogłaszania, a później formowania KA nie było sygnałów wskazujących na tworzenie w Libii faktycznego centrum operacji tej formacji, np. stałej placówki jej dowództwa, możliwe, że niebawem państwo to – a przynajmniej jego część kontrolowana przez Haftara – osiągnie ten status. Niewątpliwie rośnie znaczenie Libii (zwłaszcza bazy lotniczej Al-Dżufra) jako ośrodka logistycznego¹⁸. Prawdopodobnie będą mogły znaleźć się tam rezerwowe siły KA relokowane w zależności od potrzeb do państw subsaharyjskich (obecnie loty transportowe odbywają się najczęściej z Rosji przez Syrię). Aby do tego doszło, niezbędna będzie koordynacja z ZEA, głównym patronem Haftara, które mogą na którymś etapie zacząć uważać Rosję za konkurenta. Potrzebny byłby też faktyczny postęp w procesie jednoczenia (a przynajmniej normalizacji) Libii, czego nie byli w stanie osiągnąć zachodni partnerzy. Utrudnić to może znacząca opozycja wobec roli Rosji motywowana religijnie lub względami etnicznymi. Radykalnym jej przeciwnikiem jest np. wielki mufti Libii, dr Sadiq Al-Ghariani, który wezwał do zabijania „ateistycznych” bojowników KA, których przybycie do Libii porównał do inwazji francuskiej na Algierię i brytyjskiej na Egipt. Ważnym kontekstem staje się jednocześnie bliskość konfliktu w Mali. W lutym 2024 r. pojawiły się niepotwierdzone informacje o uprowadzeniu przez libijskich Tuaregów kilku bojowników GW/KA w odwecie za zajęcie Kidalu¹⁹.

NIGER – KA UTRWAŁA ANTYZACHODNI ZWROT JUNTY

Niger, wymieniany od początku komunikacji KA jako miejsce jego przyszłych działań, prowadził od końca 2023 r. rozmowy z przedstawicielami rosyjskiego Ministerstwa Obrony. Strony podpisały umowy o współpracy wojskowej po spotkaniach 4 grudnia w Niamey, kiedy szef junty gen. Tchiani i jego minister obrony Salifou Modi przyjęli m.in. Jewkurowa, oraz 15 stycznia w Moskwie²⁰. Choć rządząca junta – której przywództwo ma bardziej kolektywny charakter niż w Mali i Burkina Faso – nie była jednomyślna co do pomysłu zaproszenia rosyjskich wojskowych, perspektywa przybycia misji KA była oczywista, zważywszy na polityczną trajektorię, po jakiej poruszały się władze Nigru. Według zazwyczaj dobrze poinformowanego serwisu Rybar opóźniało się to z powodu sytuacji w Syrii (przejmowanie zasobów GW) i rosyjskim Biełgorodzie²¹. Perspektywa ta stała się nieuchronna wraz z wypowiedzeniem przez nigerską juntę 17 marca 2023 r. umowy wojskowej z USA, na mocy której niedaleko Agadezu Amerykanie utrzymywali bazę dronów. Przesilenie nastąpiło po amerykańskich naciskach, by Niger nie wiązał się z Rosją i Iranem²². Ostatecznie w nocy 10 kwietnia na lotnisku w Niamey wylądował rosyjski samolot transportowy z ładunkiem sprzętu wojskowego, zwłaszcza – według oficjalnych komunikatów – z bronią przeciwlotniczą, oraz 100 „instruktorami” wojskowymi.

Choć sprzęt przeciwlotniczy nie został pokazany w materiale, potrzeba jego obsługi stanowi uzasadnienie dla pozostania w kraju instruktorów – faktycznego załączka misji KA. Co znaczące, ten typ uzbrojenia nie odpowiada bieżącym potrzebom Nigru walczącego z ekstremistami. Mógłby mieć raczej zastosowanie jako forma wywierania na Amerykanów presji

¹⁸ J. M. Winer, *In Libya, UN failure and Russian influence require updated US policy*, Middle East Institute, 25 kwietnia 2024 r., www.mei.edu/publications/libya-un-failure-and-russian-influence-require-updated-us-policy.

¹⁹ *Tuareg-Wagner clash in Libya?*, „Africa Confidential”, t. 65, nr 5, 29 lutego 2024 r., www.africa-confidential.com/article-preview/id/14863/Tuareg-Wagner_clash_in_Libya.

²⁰ *Russia and Niger agree to develop military ties, Moscow says*, „Reuters”, 16 stycznia 2024 r., www.reuters.com/world/russia-niger-agree-develop-military-ties-moscow-says-2024-01-16/.

²¹ „Рыбарь”, Telegram, 11 kwietnia 2024 r., <https://t.me/rybar/59081>.

²² J. Czerep, *Niger Ends Military Cooperation with the U.S.*, „PISM Spotlight”, nr 22/2024, 21 marca 2024 r., www.pism.pl.

na fizyczne opuszczenie przez USA Base-201 w Agadezie, ponieważ teoretycznie umożliwia zestrzeliwanie amerykańskich dronów. Przybyciu KA towarzyszyło wzmożenie agitacji na rzecz organizowania antyamerykańskich protestów. Przyjazd KA sygnalizuje też gotowość rosyjskich sił do przejmowania infrastruktury USA, podobnie jak GW zajmowała opuszczane przez siły francuskie bazy w Mali (Barkhane). Odpowiadałoby to podstawowym celom KA, tzn. geopolitycznej rywalizacji z państwami Zachodu. Z punktu widzenia władz Nigru sprzęt może też służyć do ochrony junty przed możliwym rozłamem i np. użyciem lotnictwa przez frakcję, która chciałaby obalić władzę gen. Tchianiego.

Przybycie „instruktorów” KA do Nigru w kwietniu 2024 r.,

źródło: zrzut ekranu z reportażu w ORTN-Télé Sahel, www.facebook.com/watch/?v=3398992190394237.

Ładującemu samolotowi Il-76 towarzyszyły ekipy nigerskiej publicznej telewizji ORTN-Télé Sahel oraz korespondent wojenny „Ria Nowosti” Aleksandr Harczenko. W materiale tej pierwszej pokreślono znaczenie „odzyskania pełnej kontroli” przez Niger nad jego przestrzenią powietrzną²³. Autorzy rosyjskiej relacji podkreślili z kolei, że przyjazd KA rzuca wyzwanie NATO (na tym samym lotnisku stacjonowały m.in. siły amerykańskie i niemieckie) oraz odbywa się w kontekście rywalizacji o wpływy. Reporter podkreślił, że z Agadezu Amerykanie „kontrolują połowę kontynentu afrykańskiego”²⁴. W obu relacjach wystąpili jako rozmówcy żołnierze KA zasłaniający twarze w sposób charakterystyczny dla GW. W następnych tygodniach przybywały kolejne transporty – pierwszy według junty był nieujawniony, drugi, z 4 maja, obejmował pomoc humanitarną i wojskową, w tym zwiększenie personelu wojskowego²⁵.

Wypchnięcie USA z Nigru przez KA osłabi amerykańskie zdolności do prowadzenia operacji przeciwko dżihadystom w Afryce Zachodniej i Północnej. Liczący 700 osób personel

²³ „RTN”, Facebook, 11 kwietnia 2024 r., www.facebook.com/watch/?v=3398992190394237.

²⁴ *Российские специалисты прибыли в Нигер*, „РИА Новости”, Facebook, 12 kwietnia 2024 r., <https://www.facebook.com/watch/?v=2393229437546780>.

²⁵ „Conseil National pour la Sauvegarde de la Patrie”, X (Twitter), 5 maja 2024 r., https://twitter.com/NIGER_CNSP/status/1787185234988982298.

wojskowy w bazie w Agadezie podejmował m.in. działania z zakresu wywiadu, obserwacji i rozpoznania (ISR) z wykorzystaniem dronów MQ9 Reaper o zasięgu 1850 km. By nie utracić tych zdolności, Amerykanie od początku roku szukają alternatywnej lokalizacji dla swojej bazy, prowadząc rozmowy z władzami Beninu, Wybrzeża Kości Słoniowej i Ghany. Możliwość korzystania z bazy lotniczej w Nigrze, centralnie położonej względem pozostałych misji KA, skonsoliduje zdolności logistyczne Rosji w Afryce. Niewielki kontyngent rosyjski nie będzie jednak wystarczający, by skutecznie zwalczać działające tam grupy terrorystyczne.

STREFA INFORMACYJNA. AFRICAN INITIATIVE JAKO TUBA PROPAGANDOWA KA

Utworzona we wrześniu 2023 r. African Initiative obejmuje agencję informacyjną (w językach rosyjskim, angielskim, francuskim i arabskim) i wielojęzyczne wersje kanałów na Telegramie. Pozycjonuje się jako „informacyjny most między Rosją i Afryką”²⁶ oraz centralny rosyjski zasób informacji o Afryce, rosyjskich działaniach na kontynencie (także wojskowych) i analiz eksperckich. Pierwszą informację o powstaniu African Initiative – jeszcze przed jej premierą internetową – przedstawiła należąca do armii rosyjskiej Zwięzda TV²⁷. Pod wieloma względami African Initiative przejmie rolę podmiotu wyznaczającego kierunek komunikacji strategicznej, jaką wcześniej pełniła związana z Prigożynem, kierowana przez Malkiewicza, a później Szugaleja, Fundacja na rzecz Zachowania Wartości Narodowych (FZNC) i podmioty z nią powiązane (np. Afrykański Klub Dyskusyjny)²⁸. Sam Szugalej, długo deklarujący lojalność względem Prigożyna i krytykujący rosyjskie władze w związku z jego śmiercią, ostatecznie dołączył do działań na rzecz KA w maju 2024 r. Również pod nazwą i logiem African Initiative w Burkina Faso powstała lokalna organizacja „przyjaźni” dwustronnej, powiązana osobowo ze strukturą Kurejewa²⁹. Wspólnie z Domem Rosyjskim przygotowywała przyjazny grunt pod przyjazd żołnierzy KA. Organizowała m.in. wydarzenia kulturalne (pokazy filmów czy festiwal graffiti³⁰), turnieje sportowe, w tym turniej sztuki walki sambo (powstałej w ZSRR, popularnej wśród sowieckich komandosów i ludzi służb) z udziałem zawodników z Rosji, Burkina Faso, Mali i Nigru³¹. Do popularyzacji Rosji przyczynia się też program radiowy „Rosyjski Czas”³². Przedsięwzięcia te w dużym stopniu imitują hiperaktywne działania podejmowane w RŚA w 2018 r. przez podmioty powiązane z Prigożynem, które tworzyły obraz Rosji i „instruktorów” z GW jako atrakcyjnego, bliskiego zwykłemu człowiekowi partnera³³.

²⁶ A. Куреев w: „Африканская инициатива”, Telegram, 2 października 2023 r., <https://t.me/africaninitiative/3>.

²⁷ *African Initiative: Russia's new mouthpiece in Africa*, African Digital Democracy Observatory, 6 lutego 2022 r., <https://disinfo.africa/african-initiative-russias-new-mouthpiece-in-africa-65aa76fcc255>.

²⁸ FZNC m.in. prowadziła i publikowała własne badania sondażowe opinii publicznej w państwach afrykańskich.

²⁹ *OPA russe sur le Burkina*, All Eyes On Wagner, 4 grudnia 2023 r., <https://alleyesonwagner.org/2023/12/04/opa-russe-sur-le-burkina/>.

³⁰ *Burkina Faso hosts a graffiti festival organised by the NGO African Initiative*, „African Initiative”, 20 stycznia 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/01/v-burkina-faso-prohodit-festival-graffiti-organizovannyj-nko-afrikanskaya-inicziativa/>.

³¹ A.G. Barry, *L'association sportive burkinabè de SAMBO et l'association «African Initiative» main dans la main pour le rayonnement de la discipline*, „Burkina24”, 28 stycznia 2024 r., <https://burkina24.com/2024/01/28/lassociation-sportive-burkinabe-de-sambo-et-lassociation-african-initiative-main-dans-la-main-pour-le-rayonnement-de-la-discipline/>.

³² J. Jarka, *Russia's African lab: How Putin won over Burkina Faso after French adieu*, „Al Jazeera”, 15 marca 2024 r., www.aljazeera.com/features/2024/3/15/russian-time-how-burkina-faso-fell-for-the-charms-of-moscow.

³³ J. Czerep, *Illusion of Attractiveness: Russia's Pursuit of a Success Story in Africa*, w: A. Legucka, R. Kupiecki, *Disinformation and the Resilience of Democratic Societies*, PISM, Warszawa 2023, s. 143–155.

Artiom Kurejew – redaktor naczelny African Initiative,

źródło: zrzut ekranu z reportażu ze Zwiezda TV, <https://tvzvezda.ru/video>.

Filia African Initiative powstała też w Bamako, stolicy Mali, a z Nigru pracuje jej korespondent. Jest to załączek nowego modelu budowy wpływu w infosferze, obejmującego większe zaangażowanie lokalnych organizacji i liderów opinii, rekrutowanie działających w terenie lokalnych dziennikarzy (np. Savane Medias w Burkina Faso), a także przejmowanie pracowników podmiotów wcześniej związanych z Prigożynem³⁴. Należą do nich np. Anna Zamarajewa, wicenczelna African Initiative, wcześniej jedna z rzeczniczek GW³⁵, czy Wiktor Łukowienko alias Wiktor Wasiljew, łącznik z lokalnymi biurami African Initiative. Z portalem współpracują też autorzy powiązani z serwisami Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rosji, Instytutu Współczesnego Rozwoju Państwa (think tank bliski Dmitrijowi Miedwiediewowi), RTVI, Tomix, a także kanałem na Telegramie „Strach i Nienawist w Bamako”³⁶.

W operacjach dezinformacyjnych wykorzystywana jest infrastruktura utworzona jeszcze na rzecz Prigożyna, np. kanały na Telegramie „Afrikanistika”, „Arabskaja Afrika”³⁷ (wbrew nazwie publikująca też o państwach Sahelu), „Departamente” czy prowadzony przez Łukowienkę „Улыбаемся Машем”³⁸. Ten ostatni aktywny był wcześniej głównie w RŚA, gdzie zasłynął jako pierwsze miejsce publikacji wyprodukowanej pod marką Lobaye (firmy wydobywczej Prigożyna) popularnej w tym kraju animacji promującej rosyjski wkład w chartumskie porozumienie pokojowe (2019 r.)³⁹, sukces dyplomatyczny Prigożyna w RŚA. Używane są też

³⁴ *The Kremlin's Efforts to Spread Deadly Disinformation in Africa*, Office of the Spokesperson, U.S. Department of State, 12 lutego 2024 r., www.state.gov/the-kremlins-efforts-to-spread-deadly-disinformation-in-africa/.

³⁵ M. Le Cam, T. Eydoux, *African Initiative, la nouvelle tête de pont de la propagande russe en Afrique*, „Le Monde”, 7 marca 2024 r., www.lemonde.fr/afrique/article/2024/03/07/african-initiative-la-nouvelle-tete-de-pont-de-la-propagande-russe-en-afrique_6220609_3212.html.

³⁶ *African Initiative: Russia's new mouthpiece in Africa*, African Digital Democracy Observatory, 6 lutego 2022 r., <https://disinfo.africa/african-initiative-russias-new-mouthpiece-in-africa-65aa76fcc255>.

³⁷ „Арабская Африка”, Telegram, <https://t.me/s/arabicafrica>.

³⁸ „Улыбаемся Машем”, Telegram, https://t.me/s/afric_ylbka.

³⁹ *LionBear*, „Улыбаемся Машем”, Youtube, 18 lipca 2019 r., <https://www.youtube.com/watch?v=NCZ0YSyWVhk>.

aktualnie powstające kanały, np. założony 28 września 2023 r. „Африканский Калашников”¹, publikujący oryginalne informacje i analizy z terenów zaangażowania wojskowego KA. Do działań tych Rosja angażuje m.in. absolwentów MGIMO specjalizujących się w sprawach afrykańskich. African Initiative współpracuje też z popularnym w Rosji twórcą gier komputerowych Grigorijem Koroljewem (znanym w sieci jako GrishaPutin) przy tworzeniu nowej gry strategicznej *Afrykański świt*, której fabuła ma dotyczyć budowania przez Rosję wpływów w Afryce Zachodniej kosztem Francji i Zachodu. Służyłaby ona nie tylko promowaniu rosyjskiej narracji o tej części świata, ale też przygotowaniu nowych kadr do operacji wpływu².

Na poziomie narracji African Initiative, oprócz promocji KA, rozpowszechnia – wraz z siecią powiązanych ze sobą kanałów w serwisie Telegram – m.in. teorie spiskowe sugerujące, że amerykańskie firmy farmaceutyczne prowadzą w Afryce eksperymenty biologiczne pod pretekstem programów szczepień³. Równoległe temat ten stał się np. głównym wątkiem przekazu togijsko-francuskiego aktywisty Egountchiego Behanzina, jednego z najważniejszych prorosyjskich influencerów afrykańskich, gościa szczytu Rosja–Afryka w Petersburgu.

Za nowy element wpływu w sferze informacyjnej, powiązany z poparciem projektu politycznego AES, można też uznać np. „agencję informacyjną” AES Info. Choć prezentuje się jako nieoficjalna, publikuje unikalne treści wytworzone przez wojskowe rządy Mali, Burkina Faso i Nigru, przywołując np. rozmowy telefoniczne liderów junt z Putinem. Jedynymi niemal tematami spoza obszaru Sahelu, jakie są tam poruszane, są wydarzenia w Rosji – relacjonowała np. zamach na halę widowiskową Krokus⁴. Informując o antyamerykańskich protestach w Nigrze 14 kwietnia 2024 r., posługiwała się materiałami wideo rosyjskiej RT⁵.

Na rzecz KA rozwija się też współpraca z formalnymi lokalnymi środkami przekazu. Krótко po szczycie Rosja–Afryka agencja i radio Sputnik podpisały umowy o współpracy z szeregiem afrykańskich nadawców, m.in. APS (Senegal), AMP (Mauretania) i Gambia News Agency, a także z ważnymi grupami medialnymi – Radio Africa Group (Kenia) i New Vision (Uganda)⁶. Przykładowo Rosjanie w Nigrze mają wpływ na treści prezentowane przez państwowego nadawcę telewizyjnego ORTN-Télé Sahel. W dniu rozmowy telefonicznej gen. Tchianiego z Putinem (26 marca br.) opublikował on – po rosyjsku, z napisami w języku francuskim – reportaż z Niamey rosyjskiego dziennikarza Aleksandra Harczenki (tego samego, który później był obecny przy przyjeździe misji KA). Prezentował w nim m.in. zdewastowany budynek zamkniętej ambasady francuskiej, chwalił polityki rozwojowe junty i zerwanie współpracy wojskowej z USA. Zapowiadał, że w tym kontekście Rosja jest gotowa „wyciągnąć rękę przyjaźni” do Nigru⁷. Nadając z pałacu prezydenckiego, rzekomo sprzed pomieszczenia, gdzie Tchiani łączył się z Putinem, donosił, że rozmowa liderów dotyczy m.in. kompleksu wojskowo-przemysłowego. W innym materiale ORTN-Télé Sahel, nietypowo nadanym po angielsku z użyciem syntezy mowy, opisywano, jak niekorzystna jest dla Nigru obecność

¹ „Африканский Калашников”, Telegram, <https://teleg.eu/s/africankalashnikov>.

² A. Kureyev, A. Zamaraeva, *‘African Dawn’*. *Russian cyber athletes threaten the West in Africa*, „African Initiative”, 2 lutego 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/02/african-dawn-russian-cyber-athletes-threaten-the-west-in-africa/>.

³ *The Pentagon has commissioned a study of Lassa fever from West Africa. Are Africans going to be test subjects again?*, „African Initiative”, 20 lutego 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/02/pentagon-zakazal-razrabotku-lekarstva-ot-afrikanskoj-lihoradki-lassa/>.

⁴ „AES Info”, X (Twitter), 23 marca 2024 r., <https://twitter.com/AESinfos/status/1771493666785271856>.

⁵ „AES Info”, X (Twitter), 14 kwietnia 2024 r., <https://twitter.com/AESinfos/status/1779462773824487666>.

⁶ *Sputnik Expands Network of Partners in Africa*, „Sputnik”, 1 sierpnia 2023 r. <https://en.sputniknews.africa/20230801/sputnik-expands-network-of-partners-in-africa-1060978151.html>.

⁷ *La fédération de Russie a une parfaite vision de la situation du Niger actuelle depuis l'avènement du CNSP à la tête du pays*, „RTN”, Facebook, 26 marca 2024 r., <www.facebook.com/watch/?v=395883253237026>.

sił USA. Padło tam – prawdopodobnie w wyniku niestarannego tłumaczenia przygotowanego przez Rosjan tekstu – stwierdzenie, że za używanie bazy rząd USA nie płacił Nigrowi „ani kopiejki” (zamiast „ani centa”)⁸.

W ostatnich miesiącach zauważalne było zwiększenie ilości publikowanych przez regionalne prorosyjskie serwisy informacyjne teorii spiskowych sprzyjających Rosji i Donaldowi Trumpowi, podawanych razem z wiadomościami na temat bieżących wydarzeń. Komentując np. atak terrorystyczny pod Moskwą, AES Info opublikowała wypowiedź Donalda Trumpa o rzekomym założeniu tzw. Państwa Islamskiego przez Hillary Clinton⁹. Malijski Malijet z kolei publikuje np. relacje z werbalnych ataków Trumpa na Joe Bidena w sprawie imigracji¹⁰. Ten ostatni serwis, niegdyś uważany za wiarygodny, coraz częściej stosuje w swoich mediach społecznościowych liczne hasztagi dotyczące USA i NATO¹¹. Posty otwarcie wspierające Trumpa publikuje też Nathalie Yamb (Kamerun/Szwajcaria), czołowa antyfrancuska i prorosyjska influencerka, obecna na pierwszym i drugim szczycie Rosja–Afryka. Sygnalizuje to – wobec niejasnej sytuacji zlikwidowanej „farmy trolli” Prigożyna – chęć włączenia przez Rosję, z pomocą KA, zasobów afrykańskich w operacje wywierania wpływu na wybory prezydenckie w USA.

SFERA EKONOMICZNA DZIAŁALNOŚCI KA

Dostęp do zasobów naturalnych staje się deklarowaną – bardziej otwarcie niż w przypadku GW – motywacją i uzasadnieniem działalności KA. Podobnie jak w czasach GW trudno jest też oszacować skalę zysków uzyskiwanych przez grupę z tego tytułu, a także możliwości zasilania budżetu Rosji nadwyżkami i np. utrzymywania jej zdolności do prowadzenia wojny na Ukrainie. Wynika to z nieformalnego w dużym stopniu charakteru rynku obrotu złotem, które w regionie wydobywane jest głównie ręcznie i na małą skalę, nierejestrowania większości faktycznych wolumenów eksportu, zwłaszcza do Zjednoczonych Emiratów Arabskich (ZEA) z wykorzystaniem lotów z Bangui, kameruńskiej Douali i Bamako¹². Wyrazny jest za to zwrot w kierunku zwiększenia znaczenia oficjalnej współpracy gospodarczej jako środka finansowania KA, a odchodzenia od czynnika ryzyka, jakie niósł za sobą model wypracowany przez Prigożyna.

Zabezpieczenie dostępu do zasobów w dużym stopniu determinowało aktywność GW w Sudanie, gdzie firmy kontrolowane przez Prigożyna były najważniejszymi skupującymi surowiec od drobnych poszukiwaczy, i w RSA, gdzie uzyskały licencję na wydobycie w kopalni Ndassima, a później rozwinęły m.in. wywóz drewna za pośrednictwem spółki Bois Rouge¹³. W Mali jednak, gdzie GW działała od 2021 r., nie udało się – mimo tworzenia kolejnych „lokalnych” firm wydobywczych (Alpha Development, Marko Mining) – uzyskać stałej kontroli nad punktami wydobycia. Nie były też temu przychylnie wojskowe władze, które wołały raczej

⁸ *Dans l'optique de l'affirmation de sa souveraineté le Niger dénonce les accords militaires qui ne lui apportent rien dans le cadre de lutte contre le terrorisme*, „RTN”, Facebook, 6 kwietnia 2024 r., www.facebook.com/watch/?v=1157046582413262.

⁹ „AES Info”, X (Twitter), 23 marca 2024 r., <https://twitter.com/AESinfos/status/1771509284406190416>.

¹⁰ *“Il faut virer l'escroc”: Trump attaque violemment Biden et axe son discours sur l'immigration*, „Malijet”, 3 kwietnia 2024 r., https://malijet.com/actualite_internationale/289426-il-faut-virer-l-escroc-trump-attaque-violemment-biden-et-axe-son.html.

¹¹ „Bridges From Bamako” (B. Whitehouse), X (Twitter), 10 kwietnia 2024 r., <https://x.com/BridgesFromBKO/status/1778117046624018580>.

¹² *Re-examining Russia's presence in West Africa's gold sector*, Global Initiative, Risk Bulletin #3 – marzec 2022, <https://riskbulletins.globalinitiative.net/wea-obs-003/01-russias-presence-in-west-africas-gold-sector.html>.

¹³ *Treasury Sanctions Companies and Individuals Advancing Russian Malign Activities in Africa*, US Department of the Treasury, 8 marca 2024 r., <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy2164>.

podnosić zobowiązania podatkowe dla operujących w kraju – głównie zachodnich – firm wydobywczych (od 2020 do 2023 r. wpływy z tego tytułu wzrosły o ok. 15%, do ok. 1,7 mld dol.), prowadzić w sektorze audyty czy rewidować kodeks górniczy, by zwiększyć możliwości opłacania kosztownych rosyjskich usług (10,8 mln dol. miesięcznie w gotówce)¹⁴. Rosjanie liczyli też, że będą obejmowali nacjonalizowane przez państwo malijskie spółki. Tak w czasach Prigożyna, jak i później Rosjanie, zwłaszcza główny geolog Siergiej Laktionow, mieli naciskać na władze Mali, aby znacjonalizowały zagraniczne kopalnie, przede wszystkim najbardziej dochodową Loulo-Goukoto, prowadzoną przez kanadyjską Barrick Gold¹⁵.

Nie jest wykluczone, że jednym z celów wsparcia operacji zdobycia Kidalu było przejście od koalicji separatystów CSP kontroli nad ok. 100 punktami ręcznego (małoskalowego) wydobycia złota w rejonach Kidalu i Tessalitu¹⁶, z których nielegalny wywóz surowca zarzucano m.in. siłom ONZ¹⁷. Bojownicy KA przejęli też¹⁸ – na krótko – kontrolę nad największą nieprzemysłową kopalnią złota Intahaka w pobliżu Gao. Korzystały z niej finansowo różne grupy, w tym dżihadystyczne, jednak była przede wszystkim domeną sojuszniczej wobec rządu w Bamakao i KA tuareskiej milicji GATIA¹⁹. Ruch ten wyglądał więc na nieprzemyślany politycznie (groził konfliktem we własnych szeregach) lub na manifestację zniecierpliwienia kwestią dostępu do zasobów. Zwiększeniu możliwości korzystania z nich służyć miały też porozumienia zawarte w Moskwie w październiku 2023 r. przez rosyjskie firmy z malijskim ministrem ekonomii i finansów odpowiedzialnym za kopaliny Aloussénim Sanou²⁰.

W polityce Mali i Burkina Faso nowością są plany utworzenia rafinerii złota, co pomogłoby uzyskać rządowi tych państw, a możliwe, że pośrednio też Rosji, stały udział w zyskach z jego produkcji. W Mali za budowę i transfer technologii ma odpowiadać rosyjski konglomerat Krascwietmiet. Zakład zdolny przerabiać 200 ton rocznie byłby największą rafinerią złota w Afryce Zachodniej. Realizacja tych planów – na razie zakreślonych ogólnikowo i niezobowiązująco – jest jednak odległa, ponieważ samo dopełnienie studiów wykonalności może zająć trzy do pięciu lat. W marcu 2024 r. malijska delegacja odwiedziła jednak zakłady rosyjskiego partnera w Krasnojarsku i zawarła dalsze porozumienia²¹. W Mali funkcjonuje już rafineria z pełnym kapitałem malijskim (Marena Gold), gdzie przerabianych jest 28 ton materiału i produkowanych ok. 6 ton złota rocznie²², oraz druga, Kankou Moussa (KMR). Jest im bardzo ciężko konkurować z preferowanymi przez przemysłowców chałupniczymi przetapialniami zlokalizowanymi m.in. na centralnym targu w Bamako, gdzie trafia większość kruszcu wywożonego później drogą lotniczą, głównie do ZEA. Trudno wyobrazić sobie sukces rosyjskiej rafinerii na tak zdefiniowanym rynku, gdzie brakuje popytu na usługi profesjonalnego zakładu, chyba że jego uruchomieniu towarzyszyłoby siłowe wzięcie pod kontrolę

¹⁴ Stanowiło to początkowo ok. 1/7 budżetu obronnego państwa, później był on stopniowo zwiększany.

¹⁵ B. Roger, *In Mali, Wagner has big plans for gold mines*, „The Africa Report”, 8 marca 2024 r., www.theafricareport.com/339532/in-mali-wagner-has-big-plans-for-gold-mines/.

¹⁶ L. Viallet, *Une victoire sanglante...*, *op. cit.*

¹⁷ *Gold Trafficking in the Sahel*, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), New York, 2023, s. 18.

¹⁸ Wcześniej, na początku 2023 r., GW w podobny sposób, siłowo, przejęła na krótko trzy kopalnie w pobliżu granicy z Gwineą: Balandougou, Koyoko i Yanfolila.

¹⁹ B. Roger, *In Mali...*, *op. cit.*

²⁰ M. Le Cam, *Au Mali, les opérateurs miniers sous la pression fiscale de Bamako pour payer les mercenaires de Wagner*, „Le Monde”, 21 grudnia 2023 r., www.lemonde.fr/afrique/article/2023/12/21/au-mali-les-operateurs-miniers-sous-la-pression-fiscale-de-bamako-pour-payer-les-mercenaires-de-wagner_6207137_3212.html.

²¹ *Siberian Krastsvetmet to build a refinery in Mali*, „African Initiative”, 26 marca 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/03/siberian-krastsvetmet-to-build-a-refinery-in-mali/>.

²² F. Baldé, *Exclusive interview with Ismael Siby CEO of Marena Gold*, „Kapital Afrik”, 14 kwietnia 2023 r., www.kapitalafrik.com/2022/09/25/exclusive-interview-with-ismael-siby-ceo-of-marena-gold/.

nieformalnej części rynku i odebranie zysków jego dotychczasowym, często wysoko postawionym beneficjentom.

Jakkolwiek ryzykowne gospodarczo, działania te wpisywałyby się jednak w pożądaną trend zwiększania zdolności państw afrykańskich do wytwarzania wartości dodanej na miejscu, podobnie jak w przypadku przetwórstwa litu rozwijanego z udziałem kapitału australijskiego²³. Włączenie się Rosji w te procesy wskazuje, że w przypadku KA, oprócz działań doraźnych, pojawia się długoterminowe strategiczne myślenie, łączące inwestycje z prawdopodobną obietnicą udziału w zyskach i ze wsparciem transformacji gospodarczej w obiektywnie pożądanym kierunku. Jego innymi przejawami są zapowiedzi współpracy z Mali w budowie reaktorów jądrowych przez Rosatom²⁴ i farm słonecznych przez jego spółkę zależną Nowawind²⁵.

Podobne procesy zachodzą w Burkina Faso, gdzie produkowanych jest (oficjalnie) 57,3 ton złota rocznie, choć od kilku lat wydobywanie spada z uwagi na rozszerzający się konflikt z ugrupowaniami powiązаныmi z Al-Kaidą (koalicja JNIM) i Prowincją Sahel Państwa Islamskiego (ISSP). Na rynku burkińskim (i w sąsiedniej Gwinei) od lat działa firma Nordgold należąca do jednego z najbogatszych Rosjan Aleksieja Mordaszowa, która operuje m.in. w kopalniach Bissa i Bouly, zaś kopalnię Taparko musiała zamknąć z powodu zagrożenia atakami ekstremistów. W grudniu 2022 r., krótko po przewrocie pułkownika Traoré, Nordgold uzyskał od władz wojskowych nową koncesję, prawdopodobnie na czteroletnią eksploatację kopalni Yimiougou, o którą zabiegał od 2017 r.²⁶ Prezydent Ghany Nana Akufo-Addo ostrzegał wówczas partnerów zachodnich, że jest to forma zapłaty za usługi GW, która według niego była już obecna w Burkina Faso (co wówczas się nie potwierdziło)²⁷.

W listopadzie 2023 r. władze Burkina Faso ogłosiły, że konsorcjum (w 51% państwowe, a w 49% należące do malijskiej Marena Gold) rozpoczyna w Wagadugu budowę pierwszej rafinerii złota, w której produkcja ma ruszyć pod koniec 2024 r.²⁸ W grudniu 2023 r. władze zrewidowały kodeks górniczy, aby zapewnić sobie większe wpływy od firm wydobywczych²⁹, a niedługo później zakazały eksportu nieprzemysłowo wydobywanego złota. Podobnie jak w Mali rząd prowadzi w ten sposób proces porządkowania i zwiększania kontroli nad rynkiem³⁰. Jest prawdopodobne, że rosyjskie władze będą szukać – lub już uzgodniły – możliwości uzyskania udziału w zyskach generowanych na rynku, które miałyby służyć jako zapłata za obecność KA. Obecnie jednak nie widać tego wyraźnych sygnałów. W Burkina Faso,

²³ Strona internetowa firmy Leo Lithium Ltd., zakładka „Goulamina Project details”, www.leolithium.com/goulamina-project/goulamina-project-details/.

²⁴ *Россия и Мали подписали Меморандум о взаимопонимании по сотрудничеству в области использования атомной энергии в мирных целях*, Rosatom, 13 października 2023 r., https://rosatom.ru/journalist/news/rossiya-i-mali-podpisali-memorandum-o-vzaimoponimanii-po-sotrudnichestvu-v-oblasti-ispolzovaniya-ato/?sphrase_id=5344917.

²⁵ A. Tembely, *Mali: la construction de deux centrales solaires de 300 mégawatt annoncée à Bougouni et Sanankoroba*, „Maliko News”, 8 marca 2024 r., <https://malikonews.com/mali-la-construction-de-deux-centrales-solaires-de-300-megawatt-annoncee-a-bougouni-et-sanankoroba/>.

²⁶ H. Reid, *Burkina Faso denies favouring Russia's Nordgold over gold mine permit*, „Reuters”, 6 lutego 2023 r., www.reuters.com/world/africa/burkina-faso-denies-favouring-russias-nordgold-over-gold-mine-permit-2023-02-06/.

²⁷ K. Mensh, *Ghana Says Burkina Faso Paid Russian Mercenaries with Mine*, „VOA”, 15 grudnia 2022 r., www.voanews.com/a/ghana-says-burkina-faso-paid-russian-mercenaries-with-mine-/6878119.html.

²⁸ *Construction of First Gold Refinery Begins in Burkina Faso*, „AFP”, 23 listopada 2023 r., www.barrons.com/news/construction-of-first-gold-refinery-begins-in-burkina-faso-cd8de771.

²⁹ K. Hoje, *Burkina Faso Names New Mining Minister in Government Reshuffle*, „Bloomberg”, 17 grudnia 2023 r., www.bloomberg.com/news/articles/2023-12-17/burkina-faso-names-new-mining-minister-in-government-reshuffle.

³⁰ *Burkina Faso Halts Export of Gold From Artisanal Mining*, „AFP”, 21 lutego 2024 r., www.barrons.com/news/burkina-faso-halts-export-of-gold-from-artisanal-mining-11bf303d.

podobnie jak w Mali, zawarte zostało memorandum w sprawie porozumienia z Rosatomem o budowie reaktora jądrowego³¹.

W przypadku Nigru wydobycie złota skoncentrowane jest w najbardziej niebezpiecznych, przygranicznych częściach regionu Tillaberi, który jest przestrzenią swobodnego działania dżihadystów z ISSP. Ewentualny fizyczny dostęp do kopalni wymagałby więc zaangażowania znacznych sił w celu wyparcia ekstremistów. Nawet to jednak mogłoby okazać się niewystarczające i nie oddalałoby ryzyka ataków, gdyż zapleczem rekrutacyjnym walczących jest miejscowa ludność z grupy etnicznej Fula. Jako najbardziej prawdopodobne źródło wynagrodzenia KA w Nigrze można wskazać zyski ze sprzedaży ropy naftowej. Infrastruktura przesyłowa z nigerskich pól naftowych Agadem powstała bezpośrednio przed objęciem władzy przez gen. Tchianiego, a komercyjny eksport (przez Benin) miał ruszyć w maju 2024 r. Krótco po przyjeździe misji KA rząd Nigru podpisał z China National Petroleum Corp (CNPC) porozumienie o wartę 400 mln dol. pożyczce spłacanej ropą³². Niewykluczone, że w podobny sposób będą finansowane koszty pobytu KA.

Według Oumarou Abdourahamane'a, wpływowego obecnie prorosyjskiego polityka z Nigru, przedmiotem styczniowych rozmów z Rosją była m.in. eksploatacja przez firmy rosyjskie złóż na nowych polach uranu³³. Prawdopodobnie udział w nich był też ważnym czynnikiem w ożywieniu kontaktów Iranu z Nigrem³⁴. Ewentualna utrata dostępu UE do nigerskich złóż, skąd pozyskuje ok 25% uranu do swoich elektrowni, byłaby też sukcesem politycznym Rosji – utrudniłaby transformację sektora energetycznego UE, zwiększając jej zależność od energii z rosyjskich elektrowni atomowych³⁵.

³¹ *Burkina Faso and Russia's Rosatom sign agreement for nuclear power plant*, „Reuters”, 13 października 2024 r., www.reuters.com/world/africa/burkina-faso-russias-rosatom-sign-agreement-nuclear-power-plant-2023-10-13/.

³² J. Niabyage, *Chinese state firm agrees US\$400 million loan for Niger junta in return for oil*, „South China Morning Post”, 17 kwietnia 2024 r., www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3259074/chinese-state-firm-agrees-us400m-loan-niger-junta-return-oil.

³³ A. Dubrovsky, *From uranium to grain: why is Russia-Niger cooperation feared by the West?*, „African Initiative”, 18 stycznia 2024 r., <https://afrinz.ru/en/2024/01/ot-urana-do-zerna-pochemu-sotrudnichestva-rossii-i-nigera-boitsya-zapad/>.

³⁴ *Niger Ends US Alliance Amid Accusations Of Uranium Deal With Iran*, „Iran International”, 18 marca 2024 r., www.iranintl.com/en/202403184053.

³⁵ J. Bias, *The Long Arm of the Kremlin and the Politics of Uranium*, „Bloomberg”, 3 sierpnia 2023 r., www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-08-03/niger-coup-the-long-arm-of-russia-and-the-politics-of-uranium.

PRZYSZŁOŚĆ KORPUSU AFRYKAŃSKIEGO

Działalność KA, szeroko zakrojona i lepiej przemyślana niż w przypadku GW, ma potencjał dalszej ekspansji. Jej możliwe kierunki są przedmiotem licznych spekulacji, nierzadko podsycanych przez stronę rosyjską lub przez obawy polityków i mediów europejskich. Z pewnością ambicje KA nie ograniczają się do potwierdzonej obecności wojskowej w pięciu państwach, opisywanej w powiązanych z KA kanałach od momentu powołania formacji. Jednak jej dalszy rozwój w dużym stopniu będzie zależeć od dynamicznie zmieniającej się sytuacji w regionie, efektów obecności Korpusu, w tym popełnianych błędów, interesów i perspektyw państw goszczących oraz sąsiadujących.

PERSPEKTYWY ROZWOJU I DALSZYCH DZIAŁAŃ KA

Za najbardziej pożądanym z punktu widzenia KA kierunkiem ekspansji można uznać **Czad**. Państwo to, położone w sąsiedztwie prorosyjskich RŚA, wschodniej Libii i Nigru, jest najważniejszym miejscem działania sił francuskich w Sahelu (było m.in. siedzibą misji Barkhane). Jednocześnie panujące w nim nastroje – często antyfrancuskie – podobne są do tych, które poprzedzały przewroty i prorosyjskie wybory polityczne w państwach AES³⁶. Potęguje je polityczne poparcie Francji, jakim cieszył się przywódca Czadu Mahamat Idriss „Kaka” Déby Itno, który objął rządy w wyniku przewrotu, jednak z racji prozachodniej orientacji nie spotkał się z podobnym potępieniem jak oficerowie z Mali, Burkina Faso czy Nigru. Ujawnione dokumenty wywiadowcze USA z lutego 2023 r. wskazywały, że GW planowała obalenie władz Czadu z udziałem szkolonych w RŚA czadyjskich rebeliantów³⁷.

Prorosyjski zwrot możliwy jest także bez zmiany władzy jako strategia przetrwania i odnowienia legitymacji przez „Kakę” Déby’ego. W obliczu konfliktu w sąsiednim Sudanie i wbrew części własnej armii i bazy etnicznej (grupy Zaghawa obecnej i w Czadzie, i w sudańskim Darfurze) zgodził się on, aby przez terytorium Czadu wiódł szlak zaopatrzenia z ZEA dla współpracujących z GW sudańskich Sił Szybkiego Wsparcia (RSF). Grozi to rebelią w Czadzie, zwłaszcza odkąd RSF atakują cywilną ludność Zaghawa w Darfurze, oraz wystawia na próbę zaufanie partnerów zachodnich. W tym kontekście rozmowy Déby’ego z Putinem w Moskwie 24 stycznia (zaraz po negocjacjach nigersko-rosyjskich), udział pokaźnej czadyjskiej delegacji w proputinowskim Światowym Festiwalu Młodzieży w Soczi³⁸, a później rosnące napięcie przed wyborami zapowiedzianymi na maj 2024 r., nasiliły spekulacje o możliwym zwrocie w stronę Rosji. Wzmacniając je, AES Info opublikowało w kwietniu sondaż z pytaniem: „Czy zgadzasz się, że wstąpienie Czadu do AES wzmocni współpracę w Sahelu?”³⁹. Obawy o anty Zachodni zwrot w Czadzie, w którego władzach działają wysoko postawione grupy chętne do zaproszenia sił rosyjskich, częściowo potwierdził list, jaki 2 kwietnia 2024 r. skierował dowódca sił powietrznych tego państwa, Idriss Amine Ahmed, do amerykańskiego attaché obrony. Zażądał w nim natychmiastowego wstrzymania wszelkich działań sił USA w bazie Adji Kossei⁴⁰. Aby nie zaognić konfliktu, niewielkie wojska amerykańskie, które stacjonowa-

³⁶ Chad: „Nothing will be the same again”, „APA”, 16 maja 2022 r., <https://apanews.net/chad-nothing-will-be-the-same-again/>.

³⁷ R. Chason, *As Russians plot against Chad, concerns mount over important U.S. ally*, „The Washington Post”, 24 kwietnia 2023 r., www.washingtonpost.com/world/2023/04/23/chad-wagner-russia-leaked-documents/.

³⁸ „Mahamat M Adam Bechir”, X (Twitter), 10 lutego 2024 r., <https://x.com/BlazianP/status/1766748631921508507?s=20>.

³⁹ „AES Info”, X (Twitter), 10 kwietnia 2024 r., <https://twitter.com/AESinfos/status/1778012824930766886>.

⁴⁰ *Chad air force chief orders US to halt activities at army base, letter shows*, „Reuters”, 19 kwietnia 2024 r., www.reuters.com/world/africa/chad-air-force-chief-orders-us-halt-activities-army-base-letter-shows-2024-04-19/.

ły we francuskiej bazie na terytorium Czadu i używały jej jako hubu do operacji specjalnych w regionie¹, opuściły kraj na początku maja. W Czadzie narastały tymczasem – podsycane przez źródła z Rosji² – pogłoski o możliwym przybyciu rosyjskich sił. W trakcie głosowania 6 maja, do którego władze czadyjskie nie dopuściły obserwatorów z finansowanych przez UE organizacji społecznych³, pojawiła się – najwyraźniej na zaproszenie sztabu Déby'ego – misja „specjalistów politycznych” Maksima Szugaleja⁴. Dowodzi to, że władze Czadu włączyły grę wokół partnerstw wojskowych do bieżącej kalkulacji politycznej, co z pewnością będzie chciała wykorzystać Rosja.

Maksim Szugalej w Czadzie podczas wyborów prezydenckich w maju 2024 r.,
źródło: t.me/max_shugaley/1009.

Obszarem rosnącego rosyjskiego zainteresowania jest też **Sudan**. Dziedzictwem Prigożyna było w tym kraju nadmierne powiązanie z paramilitarnymi RSF, które od 2023 r. prowadzą wojnę przeciw wojskom rządowym. Choć Sudan był pierwszym państwem aktywności struktur Prigożyna w Afryce, ważnym dla pozyskiwania złota, przed wojną w zdobywaniu tego kruszcu kluczowa była bliskość z RSF, które kontrolowały wydobywanie, ale już mechanizm wywozu obejmował współpracę z sudańskim wywiadem wojskowym. Wojna naruszyła

¹ H. Britzky, O. Liebermann, N. Bertrand, *Chad's government threatens to kick out US troops as Russia expands influence in Africa*, „CNN”, 18 kwietnia 2024 r., www.cnn.com/2024/04/18/politics/chad-us-troops-threat.

² Zob. np. wpisy i nagrania na bliskim rosyjskiemu środowisku najemniczemu kanale „Белые дяди в Африке”, Telegram, 1 maja 2024 r., https://t.me/wagner_group2022/7634, a także na prowadzonym przez Łukowienkę kanale „Улыбаемся & Машем”, Telegram, 2 maja 2024 r., https://t.me/afric_ylbka/6963.

³ *EU Hits Out at Sidelining of Chad Election Observers*, „Barron's”, 7 maja 2024 r., <https://www.barrons.com/news/eu-hits-out-at-sidelining-of-chad-election-observers-f2052cf4>.

⁴ „Максим Шугалей”, Telegram, 6 maja 2024 r., https://t.me/max_shugaley/1009.

ten układ, wyraźnie stawiając siły rosyjskie po stronie antyrządowej, co osłabiło jej wpływy. W wyniku walk dodatkowo utraciły one kontrolę nad rafinerią złota. Choć dawna GW nie była już aktywna w Sudanie, kontynuowała ograniczone wsparcie logistyczne dla RSF z terenu RŚA i Libii. Daleko było jednak do uzależnienia tej frakcji od Rosji – jej najważniejszym sponsorem i źródłem dostaw pozostały ZEA. Kiedy jednak stało się jasne, że RSF nie obejmie władzy w całym kraju, partnerstwo z nimi zaczęło szkodzić rosyjskim celom strategicznym – oddalało możliwość realizacji głównego dążenia, czyli ustanowienia bazy morskiej na Morzu Czerwonym, którego wybrzeże pozostało w rękach sił rządowych. W Sudanie zaczęły dodatkowo działać ukraiński wywiad wojskowy (HUR) i siły specjalne (SSO), które prowadziły selektywne eliminacje (*targeted killing*) członków RSF, a być może też nielicznych rosyjskich najemników⁵. W tym kontekście państwo nie zostało wymienione jako obszar obecnej lub przyszłej wojskowej obecności w żadnym z programowych materiałów pochodzących od KA lub powiązanych instytucji (np. na mapach załączanych do artykułów African Initiative⁶).

Równolegle jednak uznawane międzynarodowo sudańskie władze wojskowe gen. Abdel Fataha al-Burhana prowadziły dyplomatyczne próby osłabienia współpracy Rosji z RSF, w zamian obiecując korzyści, np. w sektorze naftowo-gazowym⁷. Zaowocowało to m.in. dostawami (od początku kwietnia) paliwa z Rosji tankowcami Pavo Rock, Conga i Marabella Sun do Port Sudanu, pełniącego funkcję tymczasowej stolicy⁸. Krytyczne wobec RSF teksty zaczęła publikować African Initiative⁹. Wyraźną korektę kursu przyniosła poprzedzona spotkaniem szefów wywiadów wizyta w Port Sudanie 28 i 29 kwietnia 2024 r. wiceministra spraw zagranicznych Michaiła Bogdanowa. Uznał on wówczas publicznie prowojskową Radę Suwerenną (kolektywną prezydencję) za jedyne legalne władze, co oznaczało przynajmniej deklaratywne zerwanie z RSF, oraz obiecał „jakościowe” nieograniczone wsparcie wojskowe dla armii sudańskiej¹⁰. Miałoby ono obejmować ekspertyzę, a także potencjalnie obecność wojskową. Przedstawił też oczekiwania strony rosyjskiej – zakończenie współpracy ukraińsko-sudańskiej i wiążącą zgodę na powstanie bazy morskiej. Mogło temu służyć np. spotkanie delegacji rosyjskiej z Mohamedem Al-Aminem Turkiem, wpływowym przywódcą ludności Bedża z wybrzeża Morza Czerwonego, od którego przychylności zależą wszelkie projekty w Port Sudanie.

W przypadku Sudanu charakterystyczna była nie tylko elastyczność w dostosowywaniu polityk do zmian na miejscu, dostrojenie zastanych po Prigożynie stosunków do celów strategicznych, ale i gra na dwa fronty. Pozwala ona, tak jak w Libii, mieć nadzieję na utrzymanie wpływów niezależnie od wyniku wojny.

W obecnych uwarunkowaniach nierealne jest z kolei przeciągnięcie **Algierii** – najważniejszego w Afryce partnera Rosji w handlu bronią – na polityczne pozycje zbliżone do AES. Cel taki był wyraźnie zaznaczony w programowej deklaracji KA w African Initiative¹¹, a w kolej-

⁵ *Ukraine's special services 'likely' behind strikes on Wagner-backed forces in Sudan, a Ukrainian military source says*, „CNN”, 20 września 2023 r., <https://edition.cnn.com/2023/09/19/africa/ukraine-military-sudan-wagner-cmd-intl/index.html>.

⁶ Zob. np. «Африканский корпус» ВС России объявил о наборе специалистов, „African Initiative”, 20 grudnia 2023 r., <https://afrinz.ru/2023/12/afrikanskij-korpus-vs-rossii-obyavil-o-nabore-speczialistov/>.

⁷ *Dr. Jibril meets the Russian President's special envoy to the Middle East and Africa*, Spokesperson of the Government of Sudan, 17 stycznia 2024 r., <https://spokesperson-sd.com/en/archives/1231>.

⁸ O. Rickett, M. Amin, *Sudan war: Russia hedges bets by aiding both sides in conflict*, „Middle East Eye”, 6 maja 2024 r., www.middleeasteye.net/news/russia-sudan-war-saf-rsf-hedges-bets-both-sides-support.

⁹ *London Holds Secret Talks with Sudan's RSF – The Guardian*, „African Initiative”, 15 kwietnia 2024 r., <https://afrinz/en/2024/04/London-holds-secret-talks-with-sudans-rsf-the-guardian/>.

¹⁰ *Russia offers 'uncapped' military aid to Sudan*, „Sudan Tribune”, 3 maja 2024 r., <https://sudantribune.com/article285164/>.

¹¹ M. Ivanov, *Routes of the African Corps...*, op. cit.

nych miesiącach odbywały się dwustronne rozmowy w różnych formatach. Fundamentalnym problemem pozostaje jednak perspektywa konfliktu w północnym Mali, z którym Algierię łączy ponadgraniczne związki między pokrewną ludnością (np. Tuaregami z klanu Ifoghas) oraz tradycja zaangażowania służb w lokalną politykę bezpieczeństwa. Algieria chciała, aby utrzymało się porozumienie pokojowe między separatystami a rządem w Bamako, do którego w 2015 r. doprowadziła. Kiedy więc na początku 2023 r. zaczęło być naruszane, podejmowała nieskuteczne próby ratowania umowy¹². Zderzała się wówczas z antagonistycznym podejściem rządu płk. Goïty w Mali, który nie uznaje w Algierii partnera w tej kwestii. W efekcie Algieria odebrała odnowienie otwartej wojny między północą a południem, przy wsparciu rosyjskiego KA dla sił malijskich, jako politykę jej wroga, a także obciążającą ją, ponieważ rodziny tuareckich mieszkańców Kidalu schroniły się w obozach uchodźców w Algierii. W narracji African Initiative Tuaregowie są przedstawiani jako marionetki Francji i Zachodu, a Algieria jako ich pomocnik¹³, co dodatkowo utrudnia porozumienie. Elastyczność, jaką wzorem GW prezentuje KA, okazała się w tym przypadku obciążeniem – korzystając z możliwości uzyskania większej roli w Mali, Rosjanie weszli na kurs kolizyjny z interesami Algierii, tracąc możliwość pozyskania o wiele cenniejszego partnera.

W związku z działalnością GW i KA w Mali od 2023 r. dochodzi do wielu ataków sił malijskich i rosyjskich na Mauretańczyków mieszkających w Mali. Występują też incydenty przekraczania przez Rosjan granicy z **Mauretanią** bez zgody jej władz – np. 7 kwietnia siły Mali i KA weszły do pogranicznej wioski Mad Allah, gdzie otworzyły ogień do cywilów. Rzecznik mauretańskiego rządu oświadczył, że jego armia będzie „odpowiadać z całą stanowczością i nie będzie przyglądać się biernie naruszeniom jej granic”¹⁴ (na potwierdzenie mauretańska armia przeprowadziła później serię ćwiczeń przy granicy¹⁵). W odpowiedzi powiązany z KA serwis na Telegramie – „Departamente” – opublikował analizę oskarżającą Mauretanię o sprzyjanie separatystom z północnego Mali i dżihadystom z JNIM¹⁶. Zarówno działania KA, jak i narracja na temat Mauretanii, jaka im towarzyszyła, wskazują na poczucie bezkarności oraz kompetencji do dalszej ekspansji bez zważania na suwerenność sąsiednich państw. Jest to podejście krótkowzroczne, które – podobnie jak w przypadku Algierii – antagonizuje i będzie politycznie szkodzić Rosji.

Wątpliwa jest także budząca emocje w mediach europejskich oraz wśród dyplomatów w regionie perspektywa uzyskania przez Rosję kontroli i instrumentalizowania nieregularnych **szlaków migracyjnych do Europy**. Możliwość ta jest w dużym stopniu projekcją obserwatorów europejskich, która wynika z pozornej analogii do działań Rosji i Białorusi na wschodnich granicach UE¹⁷. W odróżnieniu od tworzonych odgórnie „szlaków” przez Rosję i Białoruś kierunek migracji przez Saharę do wybrzeży Morza Śródziemnego jest jednak ugruntowany i nie wymaga rosyjskich zachęt ani kierowania. Władze Nigru w listopadzie 2023 r. wypowiedziały porozumienie z UE kryminalizujące nieregularne migracje (tzw. Ustawę 2015-36),

¹² *Algerian secret services in survival mode in North Mali*, „Africa Intelligence”, 20 marca 2023 r. www.africaintelligence.com/north-africa/2023/03/20/algerian-secret-services-in-survival-mode-in-north-mali,109925161-ge0.

¹³ M. Ivanov, *Routes of the African Corps...*, *op. cit.*

¹⁴ *Le calvaire des civils mauritaniens au Mali : ils sont devenus la cible de l'armée malienne et de Wagner*, „Observateurs de l’Azawad”, 20 kwietnia 2024 r., <https://assiwil.blogspot.com/2024/04/le-calvaire-des-civils-mauritaniens-au.html>.

¹⁵ G. Ben Mbarek, *Mauritania holds border military drills amid increasing tensions with Mali*, „The National News”, 6 maja 2024 r., www.thenationalnews.com/news/mena/2024/05/06/mauritania-holds-border-military-drills-amid-increasing-tensions-with-mali/.

¹⁶ *Мавританский фактор в нападениях ДНИМ*, „Departamente”, Telegram, 7 kwietnia 2024 r., <https://t.me/departamente/3532>.

¹⁷ A.M. Dwyer, *Instrumentalizacja migracji przez Rosję wobec państw NATO*, „Biuletyn PISM”, nr 11 (2821), 26 stycznia 2024 r., www.pism.pl.

czemu na pewno sprzyjała Rosja, a pośrednicy w przemyśle ludzi powrócili do Agadezu (przez lata hubu migracyjnego), jednak decyzja ta była w dużym stopniu motywowana ożywieniem gospodarki regionu oraz umożliwieniem wyjazdów do pracy w Libii. Porozumienie z UE skutkowało załamaniem gospodarki, a obietnica rekompensat z Funduszu Powierniczego UE dla osób tracących pracę w konsekwencji działania Ustawy 2015-36 nie spełniła oczekiwań¹⁸. Zmiana podejścia władz Nigru do mobilności nie zbliża jednak Rosji do możliwości wywierania istotnej „presji migracyjnej” na Europę.

Algieria siłowo i brutalnie, stosując liczne nadużycia, wycofuje migrantów z Afryki Subsaharyjskiej na granicę z Nigrem, gdyż obawia się ich dotarcia na własne terytorium. Obciąża to m.in. nigerską organizację Alarmphone Sahara, która udziela im pomocy, i dodatkowo pogłębia spór między AES a Algierią. W kwietniu 2024 r. rząd Nigru wystosował w tej kwestii notę protestacyjną oraz wezwał ambasadora Algierii do złożenia wyjaśnień¹⁹, a przedstawicielkę Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM) Nicolettę Giordano do interwencji, aby Algierczycy nie kierowali do Nigru przedstawiciele innych (niż nigerska) narodowości²⁰. Granica z Libią nie jest z kolei pod kontrolą władz ani Nigru, ani Libii, ale lokalnych ugrupowań zbrojnych. Gospodarka przygraniczna, zarówno legalna, jak i nielegalna, jest przestrzenią zdobywania środków do życia przez dziesiątki tysięcy lokalnych, uzbrojonych mieszkańców, od lat osadzonych w miejscowych układach. Po stronie libijskiej zajmują się tym zbrojne grupy ludności Tebu, realizujące własny, lokalny interes i zachowujące dystans tak do sił gen. Haftara, jak i aktorów zagranicznych. Iluzją jest możliwość przejęcia nad nimi kontroli przez nowego, zewnętrznego gracza o minimalnych – w skali pogranicza – siłach, nieobecnego w terenie. Nie udało się to dotąd nikomu od czasu sankcjonującego ten stan rzeczy traktatu Midi-Midi z 1893 r.²¹ Wątpliwa byłaby też motywacja do konfliktowania społeczności międzynarodowej i samoizolacji zarówno po stronie gen. Haftara (będącego w bliskich relacjach np. z władzami Włoch i Francji), jak i hipotetycznych nowych władz zjednoczonej Libii, których utworzenie chciałaby wesprzeć Rosja. W dłuższej perspektywie zależałoby im na międzynarodowym uznaniu.

Warte odnotowania są jednak inne możliwe kierunki ekspansji KA. W lutym br. ukraińskie Narodowe Centrum Oporu, struktura Sił Operacji Specjalnych Ukrainy działająca w ramach walki informacyjnej, opublikowało analizę rozwoju KA, wskazując – najpewniej na podstawie danych wywiadowczych, że planuje on wysłanie misji wojskowej do **Togo**. Rosjanie mieliby tam udzielić wsparcia prezydentowi Faure Gnassingbé²². Działanie takie wpisywałoby się w tradycję uzależniania od siebie przywódców o słabej legitymacji (jak np. Baszar Al-Asad, Touadéra). W marcu Gnassingbé dokonał przewrotu konstytucyjnego, likwidując powszechne wybory prezydenckie²³, i tym samym stworzył warunki, w których rośnie ryzyko puczu wojskowego przeciw jego władzy, a więc i jego zapotrzebowanie na ochronę. W czasie blokady

¹⁸ M. Simoncelli, 'Agadez has begun to live again', „Al. Jazeera”, 12 kwietnia 2024 r., www.aljazeera.com/features/longform/2024/4/12/agadez-nigers-gateway-to-the-sahara-finds-new-life-in-the-migrant-trade.

¹⁹ *Niger condemns Algeria's violent treatment of Sub-Saharan migrants*, „North Africa Post”, 5 kwietnia 2024 r., <https://northafricapost.com/76385-niger-condemns-algerias-violent-treatment-of-sub-saharan-migrants.html>.

²⁰ *Après l'Ambassadeur de la République Algérienne Démocratique et Populaire auprès de la République du Niger hier, c'est au tour du représentant résident de l'Organisation Internationale pour les Migrations (OIM) au Niger...*, „RTN”, Facebook, 5 kwietnia 2024 r., www.facebook.com/watch/?v=1134775187942090.

²¹ V. Prashad, *Tuareg accuse France of promoting Libya's latest post-NATO war*, International State Crime Initiative, 17 sierpnia 2015 r., <http://statecrime.org/tuareg-accuse-france-promoting-libyas-latest-post-nato-war/>.

²² *Russia does not abandon plans to seize control of West Africa*, Центр національного спротиву, 24 lutego 2024 r., <https://sprotiv.mod.gov.ua/en/russia-does-not-abandon-plans-to-seize-control-of-west-africa/>.

²³ *Togo adopts new constitution, parliament set to elect president*, „France24”, 26 marca 2024 r., www.france24.com/en/africa/20240326-togo-adopts-new-constitution-parliament-set-to-elect-president.

granicy z Beninem, głównego kanału eksportowego dla Nigru, wejście do Togo dawałoby objętym sankcjami ECOWAS państwom AES dostęp do morza. Po odwołaniu sankcji ECOWAS przeciw Nigrowi i Mali 24 marca²⁴ argument ten stracił jednak wagę. Możliwe jest jednocześnie, że po usłudze KA zgłoszą się przywódcy niepewni oparcia we własnych siłach w momentach politycznych przesilen (jak w Togo) lub np. chcący przeprowadzić sukcesję władzy w rodzinie (Kamerun, Gwinea Równikowa, Uganda).

W kwietniu powiązany wcześniej z Prigożynem serwis Afrique Media TV opublikował informację o przybyciu KA do **Demokratycznej Republiki Konga (DRK)**, gdzie władze mierzą się z licznymi grupami rebelianckimi na wschodzie kraju, zwłaszcza z wspieranymi przez Rwandę rebeliantami M23²⁵. Wobec niezdolności do konfrontacji z M23²⁶, co otwarcie deklarują siły ONZ (MONUSCO), na przełomie 2022 i 2023 r. opcja zaproszenia sił rosyjskich faktycznie zyskała popularność w DRK²⁷. Według Afrique Media siły rosyjskie współpracowały już z armią kongijską przeciw bojownikom Prowincji Afryka Środkowa Państwa Islamskiego, działającym w pobliżu granicy z Ugandą, rzekomo uczestnicząc w eliminacji jej dowódcy o pseudonimie BagDad²⁸. Serwis ten trudno jednak uznać za wiarygodny – wielokrotnie prowadził dezinformacje – a doniesienia te nie znalazły potwierdzenia w innych źródłach. Opcja ta jest jednak niewykluczona, o czym świadczy silna obecność rosyjska w sąsiedniej RŚA. Mała, próbna interwencja mogłaby też wzmocnić prorosyjskie frakcje we władzach DRK, państwie, o którego utrzymanie w swojej orbicie aktywnie zabiegają USA. GW/KA, skupiając się na walce z dżihadystami, a nie z M23, uniknęłyby jednocześnie rozpoczęcia konfliktu z innymi siłami interweniującymi przeciw tym ostatnim (m.in. misja południowoafrykańskiego bloku SADC, kontraktorzy z rumuńskiej firmy wojskowej Asociatia RALF).

Ekspansywny wydźwięk miało też opublikowanie – na kanale bojówki Rusicz, oskarżanej o zbrodnie wojenne na Ukrainie – zdjęcia Harczenki pozującego z rosyjską flagą na południu Burkina Faso, w pobliżu granicy z **Ghaną**²⁹. Korespondowało to z wcześniejszymi – wówczas prawdopodobnie przedwczesnymi – ostrzeżeniami prezydenta tego kraju przed Rosjanami, a także z prawdopodobnym wyborem Ghany na miejsce relokacji części sił USA z Nigru.

ZAGROŻENIA DLA KA

Największym zagrożeniem dla planów KA jest możliwość **upadku zaprzyjaźnionych rządów** państw AES, a tym samym wykolejenia flagowego projektu politycznego wspieranego przez Rosję. Mogłoby do tego dojść w wyniku rywalizacji frakcyjnych w obrębie sił zbrojnych, ich narastających autorytaryzmów lub pod presją grup dżihadystycznych. Systemy oparte na charyzmatycznym przywództwie wojskowym, gdzie zaletą jest siła i sprawczość, normalizują przewroty jako naturalne działanie polityczne. W konsekwencji każdy z rządów wojskowych

²⁴ ECOWAS lifts sanctions on Guinea, Mali, Niger, Burkina Faso; restores power supply, „Vanguard”, 24 lutego 2024 r., www.vanguardngr.com/2024/02/ecowas-lifts-sanctions-on-guinea-mali-niger-burkina-faso-restores-power-supply/.

²⁵ Des militaires russes se rendront en République démocratique du Congo, „Afrique Media TV”, 16 kwietnia 2024 r., <https://afriquemedia.tv/2024/04/16/des-militaires-russes-se-rendront-en-republique-democratique-du-congo/>

²⁶ W efekcie zostały one wyproszone z DRK i opuszczają ten kraj do końca 2024 r.

²⁷ Wagner Mercenaries in Eastern DR Congo? Social Media Monitoring, Insecurity Insight, 2023, <https://insecurityinsight.org/wp-content/uploads/2023/02/Wagner-Mercenaries-in-Eastern-DRC-Social-Media-Monitoring-February-2023.pdf>.

²⁸ Des militaires russes se rendront en République démocratique du Congo, „Afrique Media TV”, 16 kwietnia 2024 r., https://afriquemedia.tv/2024/04/16/des-militaires-russes-se-rendront-en-republique-democratique-du-congo/?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR2EfpD6n_22GTL6r0eYHK93Qm51V0WQS_QnRCVropcnoG9owNVFe0JQIc_aem_AYZ8m9Dlkkh4Ouotvfj9PvwPru3G_gR-7EOiBh0axPudCTtHId5NbOosZ9u2-4ds4gxASWIH_Qhn0FfVvmUuh3r.

²⁹ „ДШРГ Русич”, Telegram, 27 marca 2024 r., <https://t.me/dshrg2/1715>, geolokalizacja dzięki: „Seter”, X (Twitter), 16 kwietnia 2024 r., <https://x.com/osintseter/status/1780194126899642521>.

w bloku AES mierzy się – w różnym stopniu – z perspektywą upadku w wyniku interwencji kolejnego oficera, aktualnie skonfliktowanego z rządzącymi. Władze mogą lekceważyć symptomy zagrożenia, jeśli w stolicach – Bamako, Wagadugu czy Niamey – utrzymuje się społeczne poparcie dla wojskowych. Zagrożają im jednak trwające głębokie kryzysy gospodarcze, frustracje związane z brakiem dywidendy rozwojowej, narastające poczucie niesprawiedliwości, wrazenie zastąpienia jednej elity przez drugą, a także jednego partnera neokolonialnego (Francji) przez drugiego (Rosję).

Oznaki narastającego kryzysu zaufania widać już w np. Mali, którego władze w kwietniu 2024 r. zakazały działalności partii politycznych i dyskusji na temat końca okresu przejściowego³⁰. Wzmocnić opozycję wobec płk. Goïty może też zapowiadany powrót charyzmatycznego imama Mahmouda Dicko³¹, który przewodząc w 2020 r. protestom przeciw prezydentowi Ibrahimowi Boubacarowi Keicie, utorował drogę do przewrotu, obecnie jednak krytykuje juntę. W Burkina Faso z kolei nasila się praktyka przymusowego powoływania krytyków władz do jednostek pomocniczych armii (VDP)³². Trwające represje oraz brak realnej poprawy jakości życia będą obniżać poparcie dla wojskowych, prorosyjskich władz. Może to doprowadzić do kolejnego przesilenia, podobnego do tego w Gwinei z lat 2019–2021 r., gdy prezydent zachęcany przez Rosjan³³ zdecydował się nielegalnie wydłużyć rząd, jednak w efekcie utracił władzę, a Rosja – uprzywilejowaną pozycję.

Największym zagrożeniem dla KA jest jednak dalsza **ekspansja dżihadystów**. Według danych Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) mimo rosyjskiego zaangażowania (najdłuższego w Mali) na całym obszarze AES rośnie liczba aktów przemocy ze strony ekstremistów³⁴. Poszerza się także terytorium ich działania, co w którymś momencie może zagrozić stolicom. Rządy Mali i Burkina Faso traciły legitymację i upadały, gdy okazywały się nieskuteczne na froncie lub gdy dochodziło do spektakularnych ataków dżihadystów na posterunki wojskowe. Krytyka Francji, która utorowała drogę Rosji do Sahelu, zrodziła się z poczucia, że jej obecność wojskowa nie pomogła opanować przemocy JNIM i ISSP. W efekcie przeważały nastroje domagające się wyproszenia sił francuskich, a Rosja jawiła się w tych okolicznościach jako lepsza alternatywa.

Prawdopodobne dalsze sukcesy ekstremistów – takie jak np. porwanie 110 malijskich cywilów z autobusów w pobliżu Bandiagary³⁵ – będą także obciążać KA. Podobnie odbierane będą przypadki niekompetencji i atakowania cywilów przez jej żołnierzy, co charakteryzowało działania GW³⁶. Choć obecnie postępowanie KA na froncie walki z ekstremistami nie dominuje w lokalnej debacie, ustępując popularnej retoryce symbolicznej junt, czas, a także jawny charakter tej obecności, będą odtąd działać na niekorzyść KA. Niebezpiecznym trendem, widocznym zwłaszcza w Mali, jest odchodzenie, a nawet torpedowanie lokalnych porozumień

³⁰ *Mali's junta suspends political party activities until further notice*, „Reuters”, 11 kwietnia 2024 r., www.reuters.com/world/africa/malis-junta-suspends-political-party-activities-until-further-notice-2024-04-10/.

³¹ M. Konate, *Retour de l'Imam Dicko à Bamako*, „KONATE Malick”, X (Twitter), 10 kwietnia 2024 r., <https://twitter.com/konate90/status/1778143408441192815>.

³² K. Cissé, *Burkina Faso outcry over 'conscription used to punish junta critics'*, „BBC”, 7 kwietnia 2024 r., www.bbc.com/news/world-africa-68166717.

³³ *Russian ambassador sparks backlash with suggestion Guinea change constitution*, „Reuters”, 11 stycznia 2019 r., www.reuters.com/article/idUSKCN1P51UT/.

³⁴ *The Sahel: A Deadly New Era in the Decades-Long Conflict*, ACLED, 17 stycznia 2024 r., <https://acleddata.com/conflict-watchlist-2024/sahel/>.

³⁵ *Militants in Mali kidnap over 110 civilians*, „Voice Of America”, 22 kwietnia 2024 r., www.voaafrica.com/a/militants-in-mali-kidnap-over-110-civilians/7579978.html.

³⁶ W. Nasr, *How the Wagner Group Is Aggravating the Jihadi Threat in the Sahel*, CTC Sentinel, t. 15, nr 11, listopad/grudzień 2022, s. 23–25.

pokojowych z ekstremistami, które ograniczają przemoc. W lutym 2024 r. władze malijskie z pomocą KA aresztowały kluczowego muzułmańskiego duchownego Komani Tanapo, architekta lokalnych porozumień pokojowych w Macina i Niono, który później został zabity w areszcie³⁷. Podobnie w Nigrze objęcie władzy przez juntę gen. Tchianiego zachwiało udaną polityką dialogu i przywracania ekstremistów do życia społecznego, którą prowadził jego poprzednik, prezydent Mohamed Bazoum³⁸. Utracone zostały też drożne kanały komunikacji, które pozwalały m.in. uwalniać zakładników³⁹. Obecnie władze Nigru próbują ostrożnie powrócić do części polityk poprzednika w tym zakresie – na razie jednak nie widać rezultatów. Zamiast tego KA (tak jak wcześniej GW) wspólnie z siłami malijskimi stosuje brutalne metody walki z dżihadystami, nakręcając spiralę przemocy. W 2024 r., tak jak w poprzednich, notowane są liczne przypadki atakowania całych społeczności, tortury, kradzieże mienia, zabójstwa bez odróżniania sprawców lub podejrzanych od przypadkowych osób, gwałty, prześladowania według klucza etnicznego⁴⁰ (zwłaszcza wobec ludności Fula, obecnie – w kontekście wojny z CSP-PSD – coraz częściej także względem Tuaregów i plemion arabskich), czego efektem jest zwiększenie napływu rekrutów do grup ekstremistycznych.

Bojownicy PI w pobliżu szczątków malijskiego myśliwca, rzekomo pilotowanego przez Rosjan, który rozbił się

29 kwietnia 2024 r.,

źródło: zrzut ekranu z Amaq Media, quasi-oficjalnego kanału propagandowego PI.

Na rozwój KA wpływa też **sytuacja w Rosji** i związana z przebiegiem wojny na Ukrainie. Szerokie plany na przyszłość tej formacji opierają się na pozytywnym dla Rosji scenariuszu

³⁷ D. Baché, *Mali: mort en détention du marabout Komani Tanapo*, „RFI”, 20 marca 2024 r., www.rfi.fr/fr/afrique/20240320-mali-mort-en-d%C3%A9tention-du-marabout-komani-tanapo.

³⁸ J. Czerep, *Sahel States Opt for Negotiations with Jihadists*, „PISM Bulletin”, nr 103 (2020), 23 czerwca 2022 r., www.pism.pl.

³⁹ Było tak m.in. w przypadku amerykańskiej zakonnicy porwanej w Burkina Faso i uwolnionej dzięki pośrednictwu władz Nigru we wrześniu 2022 r., zob. W. Nasr, *Religieuse américaine libérée au Niger: „La stratégie du président Bazoum porte ses fruits”*, „France24”, 6 września 2022 r., www.france24.com/fr/afrique/20220906-religieuse-am%C3%A9ricaine-lib%C3%A9r%C3%A9e-au-niger-la-strat%C3%A9gie-du-pr%C3%A9sident-bazoum-porte-ses-fruits.

⁴⁰ *Mali: Army, Wagner Group Atrocities Against Civilians*, Human Rights Watch, 28 marca 2024 r., www.hrw.org/news/2024/03/28/mali-army-wagner-group-atrocities-against-civilians.

rozwoju sytuacji wojennej, który pozwoli swobodnie dysponować rezerwami osobowymi. Założenie to jest jednak niepewne. W połowie kwietnia br. pojawiły się informacje wskazujące, że gen. Awerjanow nie dotrzymał wyznaczonych przez Kreml terminów rozwoju KA, a rosyjskie władze zamierzały nawet wycofać część oddziałów z Afryki do obwodu biełgorodzkiego, gdzie miałyby przeciwdziałać ukraińskim operacjom dywersyjnym⁴¹. To samo miało być powodem opóźnienia rozpoczęcia misji w Nigrze oraz mogło sprzyjać reaktywacji rekrutacji na misje do Afryki pod szyldem GW. Aktywność propagandowa tej ostatniej wyraźnie wzrosła, co zbiegło się z zaprzestaniem publikowania nowych treści przez oficjalny kanał KA na Telegramie (3 maja). Gorące spory, które wybuchły między blogerami powiązаныmi ze środowiskami najemniczymi na temat sytuacji w RŚA, mogą także stanowić wskazówkę o napięciach w obrębie aparatu bezpieczeństwa co do miejsca Afryki wśród priorytetów państwa. Podczas gdy „WCzK-OGPU”, uznawany za bliskiego służbom specjalnym, twierdził, że dowiedział się o wycofaniu na front na Ukrainie kluczowych dowódców, w tym Dmitrija „Salema” Podolskiego (dawniej dowódcy szturmowców GW) i „Icemana”⁴², powiązany z African Initiative Artiem Blinow sugerował, że ten pierwszy specjalnie powieli plotki, by osłabić wizerunek oddziałów w RŚA, które – jak zapewniał – miały się znakomicie⁴³. Jakakolwiek byłaby prawda, ta historia potwierdziła, że można spodziewać się ingerencji Kremla lub dowództwa prowadzącego wojnę na Ukrainie w organizację KA, jeśli uznają, że rozproszenie rosyjskich sił w danym momencie bardziej obciąża niż służy rosyjskim interesom strategicznym.

Nie jest też jasne, czy publikacja na początku maja nagranych w Kirgistanie wideo nowej struktury, Central Asia Initiative⁴⁴, powstałej na wzór African Initiative i z udziałem jej personelu (Łukowienko), jest dowodem sukcesu tej drugiej czy zapowiedzią jej kryzysu. Z jednej strony wskazuje, że nowy model obecności w Afryce jest na tyle obiecujący, żeby jego elementy przenosić w **inne części świata**. Z drugiej, w czasach Prigożyna analogiczna ekspansja działalności prowadzonej przez Szugaleja FZNC – na Afganistan – skutkowałą przeniesieniem ciężaru jej zainteresowania bliżej granic Rosji i osłabieniem aktywności na kierunku afrykańskim. Podobna ewolucja może być udziałem struktur wspierających Korpus lub samego KA.

⁴¹ „ВЧК-ОГПУ”, Telegram, 15 kwietnia 2024 r., <https://t.me/vchkogpu/47562>.

⁴² „ВЧК-ОГПУ”, Telegram, 16 maja 2024 r., <https://t.me/vchkogpu/48205>.

⁴³ „Страх и ненависть в Бамако (ARTEM BLINOV)”, Telegram, 16 maja 2024 r., <https://t.me/ortemblinov/826>.

⁴⁴ *О политике Великобритании в Центральной Азии (интервью с Динмухамедом Алмамбетовым)*, „Central Asia Initiative”, YouTube, 3 maja 2024 r., www.youtube.com/watch?v=mSPywbMiDKo.

REKOMENDACJE

- Państwa i organizacje międzynarodowe (m.in. Wielka Brytania, Litwa, Ukraina, Kanada, OBWE, Zgromadzenie Parlamentarne NATO, Parlament Europejski), które uznały Grupę Wagnera za organizację terrorystyczną lub transnarodową organizację przestępczą (USA), powinny rozszerzyć tę asygnatę na KA, spadkobiercę i kontynuatora GW.
- Mimo sankcji nakładanych przez UE, USA, Wielką Brytanię, Kanadę, Australię i Japonię na osoby i podmioty powiązane z GW kierowana przez Prigożyna struktura skutecznie unikała ich konsekwencji dzięki licznym pośrednikom i firmom-przykrywkom na całym świecie. Jedną z przyczyn był brak koordynacji działań Zachodu, skutkujący lukami w reżimach sankcyjnych i zbyt powolnym działaniem. W momencie wprowadzenia sankcji GW dysponowała już kolejnymi firmami, za których pośrednictwem mogła kontynuować swoją działalność. By zwiększyć skuteczność przeciwdziałania aktywności KA za pomocą sankcji, państwa Zachodu powinny w większym stopniu wymieniać się informacjami wywiadowczymi na temat podmiotów gospodarczych powiązanych z KA (zwłaszcza ich struktury i rzeczywistych interesariuszy), a także koordynować nakładanie sankcji i przyspieszyć ten proces.
- Państwa zachodnie, które rozważają rozszerzenie list sankcyjnych, a także jednostki zajmujące się komunikacją strategiczną w UE powinny podejmować działania skierowane przeciw strukturom powiązanych z African Initiative, czyli głównym pasem transmisyjnym działań (dez)informacyjnych Rosji w Afryce.
- UE powinna wykorzystywać negatywny odbiór aktywności KA w niektórych państwach, np. Algierii i Mauretanii, do komunikacji podkreślającej brak poszanowania dla suwerenności tych państw (jako kontrpunkt do rosyjskiej narracji „suwerenistycznej”).
- Do delegitymizacji rosyjskiej narracji w Afryce, zwłaszcza dotyczącej modelu rządów charakteryzującego blok AES, przydatny będzie przykład wyborów w Senegal. Wskazuje on, że ramy demokratyczne pozostają istotne dla Afrykanów oczekujących realizacji interesu narodowego i polepszenia położenia względem partnerów zagranicznych. Aby osiągnąć zmianę w tym kierunku, nie jest konieczne powierzanie niekontrolowanej władzy wojskowym i zapraszanie KA. Podważa to rosyjską opowieść o prorosyjskich przewrotach jako o „afrykańskiej wiosnie”.
- Państwa zachodnie mogą rozważyć podjęcie bardziej aktywnych działań wobec KA, np. cyberataków zakłócających infrastrukturę wykorzystywaną do kampanii dezinformacyjnych (w tym farm trolli i botów w Afryce). Takie operacje nie doprowadzą do eskalacji konfliktu Zachodu z Rosją, lecz ograniczą swobodę działania agresora, który prowadzi ofensywne manipulacje informacyjne i ingerencje wobec państw NATO, UE czy Afryki.

O AUTORACH

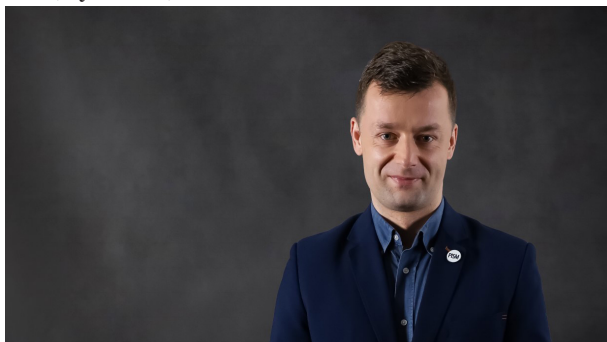
DR FILIP BRYJKA

Analityk w programie Bezpieczeństwo międzynarodowe w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych. Zajmuje się zagrożeniami hybrydowymi, zwłaszcza rosyjską dezinformacją i nieregularnymi grupami zbrojnymi. Uczestnik międzynarodowych projektów badawczych poświęconych przeciwdziałaniu dezinformacji, finansowanych m.in. z grantów NATO i Unii Europejskiej. Politolog, doktor nauk o bezpieczeństwie, adiunkt w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk. Absolwent Akademii Sztuki Wojennej, Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych i Uniwersytetu Wrocławskiego. Autor książek *Wojny zastępcze* (PISM, Warszawa 2021) oraz *Dezinformacja międzynarodowa: rozpoznanie, analiza, przeciwdziałanie* (Scholar, Warszawa 2022). Posługuje się językiem angielskim i podstawami rosyjskiego.

Kontakt: bryjka@pism.pl, X (Twitter): @FilipBryjka

DR JĘDRZEJ CZEREP

Kierownik Programu Bliski Wschód i Afryka w Polskim Instytucie Spraw Międzynarodowych. Analityk ds. Afryki Subsaharyjskiej. Współpracował z think tankami (Royal United Services Institute), organizacjami międzynarodowymi (Rada Europy, Unia Europejska), mediami („Al-Dżazira”, „The Guardian”), administracją publiczną. Doradzał rządowi i organizacjom międzynarodowym w kwestiach afrykańskich. Wykładowca w Collegium Civitas. Prowadził badania terenowe w Sudanie Południowym (2011), Nigerii (2015), Tanzanii (2018), Sudanie (2019), Republice Południowej Afryki (2022), Etiopii (2023). Bada kultury polityczne, spojrzenie wschodzących mocarstw na Afrykę, soft power, media społecznościowe i wpływ nowych aktorów religijnych na politykę na kontynencie. Posługuje się językiem angielskim, hiszpańskim, podstawami francuskiego i rosyjskiego.

Kontakt: czerep@pism.pl, X (Twitter): @jed__jed__

PISM

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM) jest jednym z najważniejszych ośrodków analitycznych w Europie Środkowej i Wschodniej. Sytuując się pomiędzy światem polityki a niezależną analizą, PISM zapewnia wsparcie decydom i dyplomatom, inicjuje publiczną debatę ekspercką oraz upowszechnia wiedzę o współczesnych stosunkach międzynarodowych. Działalności PISM przyświeca przekonanie, że proces podejmowania decyzji na arenie międzynarodowej powinien się opierać w jak największym stopniu na wiedzy płynącej z rzetelnych i wiarygodnych badań.

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
THE POLISH INSTITUTE OF INTERNATIONAL AFFAIRS
UL. WARECKA 1A, 00-950 WARSZAWA
TEL. (+48) 22 556 80 00
FAKS (+48) 22 556 80 99
PISM@PISM.PL
WWW.PISM.PL